

Управління культури Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

Серія «Черкащини славетні імена»

Служіння правді – над усе:

Василь Захарченко

Біобібліографічний покажчик

Черкаси – 2016

УДК 016:821.161.2
ББК 91.9:83.3.(4УКР)6-8я1

Рецензент:

доктор філології, професор В. Т. Поліщук

С 49 Служіння правді – над усе: Василь Захарченко : біобібліогр. покажч. / упоряд. : Н. В. Адешелідзе, Л. Т. Демченко ; авт. нарису М. Слабошпицький ; наук. ред. В. Т. Поліщук ; КЗ «ОУНБ імені Тараса Шевченка» ЧОР. – Черкаси, 2016. – 56 с.

Біобібліографічний покажчик присвячений творчості відомого українського письменника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка – Василя Івановича Захарченка.

Покажчик містить літературознавчий нарис М. Слабошпицького про життя та творчість письменника, а також бібліографію творів В. Захарченка та літературу про нього.

Видання адресоване літературознавцям, викладачам, працівникам бібліотечних закладів та інформаційних служб, учителям-словесникам, аспірантам, студентам, а також усім, хто цікавиться українською літературою.

Від упорядників

Василь Іванович Захарченко – видатний письменник, прозаїк, публіцист, чия невтомна праця відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка, літературними преміями імені А. Головка, Ю. Яновського, О. Гірника, Д. Нитченка. Заслужений працівник культури України.

Читачі знають і люблять його талановиті, самобутні твори, друзям і знайомим відома його скромна і м'яка вдача.

Життю і творчості цієї непересічної особистості присвячено біобібліографічний показник «Служіння правді – над усе: Василь Захарченко», підготовлений Черкаською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Тараса Шевченка.

Відкриває видання ґрунтовний літературний нарис відомого прозаїка, критика, літературознавця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Михайла Слабошпицького «Пий воду з криниці твоєї...», в якому проаналізований творчий доробок нашого видатного земляка. Також надані фрагменти праць відомих діячів культури і літератури, присвячені його творчості та висловлення письменника про свою громадянську позицію.

Бібліографічна частина показника складається з 2-х розділів: «Твори Василя Захарченка» та «Література про Василя Захарченка».

До першого розділу увійшли описи окремих видань його творів, публікації у збірниках, альманахах, періодичних виданнях, що продовжуються, а також публіцистичні та літературно-критичні нариси.

У підрозділах матеріал згруповано в хронологічному порядку, а в межах року – за абеткою назв творів.

Другий розділ «Література про Василя Захарченка» включає інформацію про життєвий шлях письменника, творчу діяльність, рецензії на окремі твори, методичні матеріали на допомогу вчителю. Завершує розділ інформація про бібліографічні джерела, присвячені Василю Захарченку.

В межах підрозділів матеріали розміщено за алфавітом авторів та назв публікацій.

Для забезпечення достовірності інформації перегляд матеріалів здійснювався «de visu». У разі неможливості безпосередньо ознайомитися з виданнями, відсутні відомості уточнювалися за різними бібліографічними джерелами і в тексті посібника позначалися астериском (*).

Основними джерелами пошуку літератури були державні літописи книг, газетних і журнальних статей, каталоги, картотеки, (електронні бази даних) Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка.

Хронологічні рамки добору літератури – 1963–травень 2016 року.

Довідковий апарат складається з «Алфавітного покажчика назв окремих видань творів Василя Захарченка», «Іменного покажчика» та «Списку переглянутих і розписаних джерел». Завершує покажчик «Зміст».

Бібліографічний опис здійснено за чинними в Україні стандартами, в описах вживаються загальноприйняті скорочення слів. У випадку, коли назва не розкриває змісту публікації, подано стислі довідкові, уточнюючі анотації. Описи мають наскрізну нумерацію.

Видання розраховане на широке коло користувачів – літературознавців, викладачів, працівників бібліотечних закладів та інформаційних служб, учителів-словесників, аспірантів, студентів, а також усіх, хто цікавиться українською літературою.

Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...»

Час дебюту Захарченка (перша збірка новел «Співучий корінь» датована 1964 роком) характерний активізацією творчих пошуків в українській літературі під знаком ще недавньої хрущовської відлиги, яка була спробою регламентованої демократизації та гласності в радянському суспільстві, в якому зродилася надія на те, що йому вже не доведеться демонстративно мовчати з трибун про всі життєві біди й несправедливості і не шептати про те на кухнях та під ковдрами. Пора наївних надій ожила в жорстоко прополенім і, здавалося б, абсолютно вияловім українським письменстві реабілітацією не тільки репресованих імен, а й – також принципово важливо! – значення літературного артистизму, а ще – народила різні прекрасні ілюзії..

Роздушене, зацьковане й знекровлене тоталітаризмом суспільство повірило в те, в що йому хотілося повірити: настає ера справедливості, милосердя й правди. Мовляв, далі все в нас буде зовсім не так, як було, а геть інак, бо людність сподівається на загальносуспільний катарсис.

Соцреалістична неволя тоді значно пом'яксувала свій режим література почала різуче змінюватися. Анджей Вінценз 1965 року писав на сторінках польського часопису «Культура», який виходив у Парижі, що в Україні відлигу треба пов'язувати з іменем Олександра Довженка, який розпочав цей історичний процес «найкращим з усіх можливих способом, а саме: не теоретичними атаками, а публікацією своїх спогадів з дитинства «Зачарована Десна» /.../ У повені суконної мови, що нею залита советська література, «Зачарована Десна» вражає читача абсолютною свіжістю, відсутністю шаблонів...» Згодом теплі інтонації «Зачарованої Десни» виразно відлуняться в жанрово не окресленому творі В. Захарченка «У морі нема броду», де є такі сповідальні слова, на мою гадку, в багатьох розуміннях характерні саме для Захарченка: «... і роки минають, як ми без батька, як ми наодинці з пам'яттю про батька. І далі несе мене Ріка Часу в житейському морі /.../ Та з кожним прожитим днем усе дужче озивається батькове в мені. Відсувається в душі все наносне, налипне, несуттєве, що бозна-звідки й привіялось до мене, і гору беруть батькові струми доброти, лагідності, погідливої усмішливості, відчуття дистанції, щоб не зачепити плечем і не

відтиснути своїм гострим ліктем когось іншого і не наступати йому на ноги... Життя ж таке велике, і в ньому так просторо, як у морі, що не має броду». Отака «висповідальність», такі лірико-філософські «обертони» стануть особливими прикметами Захарченкової прози з-поміж усіх інших важливих її ознак. До цього він прийде через десятиліття наполегливих шукань, у процесі своєї творчої еволюції, коли він, мовлячи словами поета, «себе ще не зустрів, але уже ішов собі назустріч».

В обох виданнях Кошелівцевої «Панорами найновішої літератури в УРСР», що побачила світ 1964-го й 1974-го, про Захарченка ще немає жодної згадки. Прозаїки старшого покоління представлені О. Довженком, Ю. Смоличем, І. Сенченком, Л. Первомайським та Тютюнником-старшим.

Молоду прозу репрезентують імена Тютюнника-молодшого, Ю. Щербака, Є. Гуцала, В. Шевчука, В. Дрозда і Я. Ступака. На час появи другого видання «Панорами» у Захарченка було три книжки оповідань, він перебував у другому чи й у третьому ряду авторів молодшої прози. А з 1973-го його ім'я раптово зникло з обігу в літературі – письменника було заарештовано й переселено туди, де про писання він міг уже тільки мріяти. А в літпроцесі всі створювали враження, нібито такого автора ніколи не існувало.

Характерний критичний епізод пов'язаний із оповіданням з його першої книжки, яку загалом прихильно зустріли рецензенти. Але один із них – Євген Волошко – побачив в оповіданні «Бузковий пил» очорнення радянської дійсності й прирівнював його в цьому до «Матрениного двора» Олександра Солженіцина. Сьогодні це звучить як комплімент, тоді ж таке твердження було звинуваченням, своєрідним «дзвіночком», який попереджав: мовлячки, не на ту стежку ступив, авторе, вона тебе до добра не доведе...

Авторів, які дозволяли собі критичні інтонації в зображенні представників влади, незрідка зараховували до тих, хто взагалі проти соціалістичного способу життя й проти соціалістичних цінностей. Бо вони, на гадку компартійних ідеологів, підривають самі підвалини існуючого ладу. Культивованій партією творчий метод першим своїм непорушним постулатом передбачав неодмінну апологію всього, що складає основу режиму. І ніякого критичного аналізу навіть у деталях.

Нещодавні публікації уривків із літературного щоденника Захарченка й кілька його свіжих інтерв'ю дають змогу в загальних рисах поновити ранній період його літературної біографії. Тодішні літературні спроби автора (як це типово для багатьох українських письменників!) – російською мовою. Закономірність зумовлена колоніальним статусом України. В інтерв'ю для кіровоградського часопису «Вежа» він згадує, як після закінчення факультету журналістики Київського університету і після газети «Робітник Кременчуччини» працював у «Комсомольце Донбасса», що, як уже свідчить назва, видавався російською.

І ось він, самотній у винайнятій холодній кімнатині флігелька, новорічної ночі з 1960 на 1961 – й узявся писати – не більше й не менше! – роман. І – російською. Як тут не згадати Захарченкового літературного ровесника Бориса Нечерду, котрий навіть першу свою збірку поезій подав до видавництва російською мовою. Такий же син українського села, як і Захарченко, Нечерда, певно відчував тоді те, що відчував народжений на Полтавщині Захарченко: безнадійну соціальну непрестижність української мови. (Потім Нечерда відкликав свій рукопис і буквально за тиждень переклав усі поезії на українську).

У кожного з них – своя цікава мотивація повернення до свого, особисте національне відродження. Захарченко, в якому прокидався майбутній вибагливий стиліст, з прикрістю відчув, як не дається йому російська фраза, які в нього незграбні та безкрилі слова – нормальне явище, коли людина послуговується не рідною мовою, яка не входить у біографію її душі. Захарченко обернувся до мови свого дитинства і зі страхом збагнув, що і її не знає до пуття. Знає лиш «на розмовному рівні полтавського села», вже також скаліченого потворним суржиком.

Десь у цей час повертався до української і Захарченків земляк Григорій Тютюнник. Живучи в майже всуціль російськомовному й суржикомовному середовищі, вони, як білі ворони, пішли йому наперекір. У «Корінні» Тютюнника є чимало тих думок і спостережень, під якими, анітрохи ні вагаючися, підписався б і Захарченко. Він також став захопленим читачем української класики, доскіпливо аналізував мовну партитуру національних шедеврів, досліджував цікаві лексеми в словниках. У нього також інтимізувалися стосунки з рідним словом, і воно зазвучало до нього вже зовсім по-іншому...

І ось перша новела, яку згадує сам Захарченко: «Дим». Хай у ній ще немає якихось психологічних відкриттів і стилістичної виразності, але вже виразно відчутно мовну органіку, полемічно не «парадний» сюжет, що були традиційні для прози авторів здебільшого старшого покоління, вихованого в дусі абсолютної відданості постулатам соціалістичного реалізму.

Захарченкове покоління у прозі – це вже зовсім інші життєві історії. Тут не знайдеш того панівного впродовж десятиліть сюжету, про який з гіркотою писав відомий російський поет, редактор майже ліберального «Нового мира» Олександр Твардовський, характеризуючи всю різнонаціональну радянську літературу: «Отсталый зам, растущий пред, и в коммунизм идущий дед...»

У цього покоління не було тої закостенілої сюжетної клішованості, не було й тієї портретної галереї, яка сприкрілюю офіціозною мертвотністю панувала на сторінках улавлених найвищими відзнаками і з хрестоматійнених романів та повістей. Твори Захарченкових ровесників – спроба зовсім іншої літератури. Хай ще поки не дуже смілива, не дуже відверта, хай відчутно регламентована цензорами й ідеологами, але навіть і сьогодні в них виразно проглядають інші авторські орієнтири, інші ідейні тенденції.

Захарченко і його ровесники – стихійно демократичне покоління. Дивуючи й ідеологів, і своїх старших колег, воно раптом починає говорити про неперехідну цінність окремо взятого людського життя, про важливість життєвої позиції окремого індивіда; його книги за порівняння з творами тридцятих-п'ятдесятих антипафосні, полемічно-асоціальні, вони – не «про головне» (з погляду ідеологів), тобто не про рекордні врожаї, компартійні з'їзди, не про доярок, свинарок, голів і слюсарів. Вони – просто про людей. Про їхні маленькі радощі, клопоти і тривоги. Про безвиводний біль їхньої пам'яті, в якій живе відлуння народних трагедій.

Багато речей та історичних реалій вони ще не можуть назвати своїми іменами. Тому молоді автори втікають у всякі «імпресії» та алегорії, туманні натяки й символічні узагальнення, безмірно лютуючи тим жерців «рухомої естетики» на взір сумнозвісних Шамоти й Санова, що впродовж десятиліть не випускали з рук критичних голобель і все ще намагалися перетворити літературний загал на залякане стадо. Але

залізобетонні ідеологічні загати приречено затріщали. Процес, як казав один із відомих політичних діячів, таки пішов. І, як з'ясувалося, йому не було зупину.

Література соціалістичного реалізму в особах Захарченка і його покоління була літературою соціалістичного реалізму з величезною натяжкою. Або ж просто переставала такою бути. Новий час, нові люди, нове слово, новий пафос, що мав виразне етичне забарвлення.

Дебют Василя Захарченка не був дуже гучним. Він нагадував самого автора – винятково скромну, інтелігентну людину.

Володимир Поліщук писав, що Захарченко виростав як прозаїк від новели-факту, тобто в його особі довго поєднувалися (та часто це поєднання бачимо й сьогодні) письменник-журналіст. У шістдесятих на всю молоду генерацію прозаїків потужний вплив мала естетика й поетика неореалізму, де таке важливе значення належало саме конкретному фактові. Один із тих, хто особливо відчутно зазнав такого впливу – Валерій Шевчук – згодом так прокоментував цю особливість своєї прози і своїх ровесників: «Фактично витворюється поетика реального факту, коли якийсь факт випишується з нещадною реальністю, тобто вихоплюється шматок дійсності, щоб не порушувати достовірності реального життя». Тоді, в шістдесяті, одним із літературних кумирів був Ернест Гемінгвей. Його впливу також зазнали чи не всі дебютанти прози. У Захарченка, який часто згадує ім'я американця в різних своїх оповіданнях, цей вплив помітно навіть і в тому, що він також створив свого альтер еґо, як це зробив Гемінгвей із Ніком Адамсом. Захарченко подарував свою життєву біографію Павлові Величаю, довірив йому свої сокровенні думки і про життя взагалі, і про літературу й мораль. Усе це цікаво дослідив Володимир Поліщук, перу якого належить літературний портрет Василя Захарченка, можливо, найбільш з усіх молодих українських письменників захопленого Гемінгвеса. Про це свідчать його оповідання «Тененте... О, мій тененте» «Дві копійки», «Перекреслені дні», де український автор виступає мало не рецензентом-адоратором американського прозаїка. Не один Захарченко йшов у прозу від журналізму, що є водночас і плюсом, і мінусом для письменника. Плюсом, бо привчає його колекціонувати життєві факти, дає невігадані цікаві сюжети й емпіричне багатство подробиць. Мінусом, бо часто збиває автора на репортажні скоромовки

й нарисову схематичність. Валерій Шевчук висловився з цього приводу так: «Взагалі-то я вважаю, що журналізм дуже шкодить письменникам, а Гемінгвею вдалося поєднувати локальний факт з художністю, він умів порхати по верхах життя, щоб збирати творчий пилок...»

Творча «кухня» Захарченка – безперечно цікава сторінка із психології літературної праці і з оволодіння секретами мистецтва прози. Він сформував для себе творчі взірці й еталони і наполегливо взурувався на них. Він терпляче виховував свій талант. Кожне обдаровання вимагає відповідного огранення.

Його проза була скромною стилістично, тобто – без жодного натяку на якісь екстраваганції чи «піротехніку», що їх на той час з'явилося чимало не тільки в поезії, а й у прозі. Тоді широким потоком потекли «новелети», «пастелі», «акварелі», «скерцо», «рондо» та інші жанрові новації, що несли найнесподіваніші спроби стилістичної організації сюжетного матеріалу. В цьому розумінні В. Захарченко тримався консервативного берега, засвідчуючи своєю практикою, що його взірець – класична проза Коцюбинського й Чехова лиш із ледь помітним імпресіоністичним «допуском». З пожадливістю неореаліста він колекціонував жанрові сцени, деталізував побут і, сказати б, просвічував його своїм лагідним або журним усміхом і дочасним, як для молодії людини, розумінням: не все на цьому світі так однозначно, як ми завчили зі школи чи як нам нагадують із високих трибун.

Тодішні дебютанти то заримовували свою прозу, то ритмізували її. Уперше так широко зазвучали прийоми «потоків притомності»; проза подекуди так зліризувалася, що в ній узагалі зник сюжет (згадаймо бодай поему у формі оповідання «Запах кропу» Євгена Гуцала). Порівняно з Гуцалом сухуватий традиціоналіст Захарченко своїми книжками «Співучий корінь» (1964), «Трамвай о шостій вечора» (1966) і «стежка» (1968) показав, що він, ідучи в прозу від журналістики, від конкретного факту, від яскравої життєвої деталі, загалом успішно долаючи спокусу газетного клішопису, вчиться художньо кристалізувати явища й характери. Це був, як мовиться, сформований прозаїк, який, уперто тримаючись стилістичної школи Михайла Коцюбинського, з цікавістю придивлявся до своїх літературних ровесників, чії імена тоді були особливо популярні в критиці (Є. Гуцало, Вал. Шевчук, В. Дрозд, Ю. Щербак, Григій Тютюнник); він учився й у них, але лишався собою в

тому, що вважав дуже важливим для письменника, – у соціальній загостреності творів і в благородно стриманій, подеколи аж аскетичній стильовій манері.

Шістдесяті роки – принаймні їхній початок – особливі в повоєнній українській літературі. Хрущовська «відлига», осудження культу особи Сталіна, спроби демократизації суспільства народжували в довірливих душах сподівання на українське відродження зразка 20-х рр., коли в національному письменстві бурхливо творилися мистецькі школи, напрями, угруповання, а на сторінках періодики не вщухали пристрасні літературні дискусії. Саме в 60-х було реабілітовано групу знищених комуністичним режимом письменників (Є. Плужник, О. Влизько, Г. Косинка, Гео Шкурупій та ін.), з'явилися друком їхні твори; переважна більшість із них вигідно контрастувала своєю естетичною повноцінністю з тим, що писали тодішні найвідоміші автори, чії книжки були невиліковно вражені компартійною ідеологією й ілюстративною безкрилістю. Цього не могли не помітити такі спостережливі, як Захарченко, дебютанти, які почали орієнтуватися не на сучасних їм класиків соціалістичного реалізму, а на кращі взірці реабілітованої літератури й на письменників початку ХХ століття. Як і вже згадувані Є. Гуцало, Ю. Щербак, Вал. Шевчук, Григір Тютюнник, Захарченко послідовно відкидав популярні тоді в літературі виробничі сюжети й ідеологічні схеми. Він теж не збирався писати про голів колгоспів, бригадирів, доярок, свинарок; він писав про людей. Це вже було прихованим викликом, замаскованою полемікою із партійними настановами літератури.

«Люди серед людей» – назва дебютної книжки Є. Гуцала. «Серед тижня» – перша збірка Вал. Шевчука. Цим підкреслювалося, що авторів цікавить звичайне щодення, що вони не ставлять своїх персонажів на ідеологічні котурни, як цього вимагав продиктований соцреалізмом літературний етикет. Суголосні в цьому й назви Захарченкових збірок «Трамвай о шостій вечора», «Стежка» – тут також виразно акцентується та ж асоціальність, яка сприймалася тодішніми літекспертами на кшталт Шамоти чи Санова, як соціальний виклик і підривання самих основ декларованих з кожної трибуни «партійності і народності». Але ще жило відлуння короткої відлиги, ідеологічні мастодонти вичікували свого часу. Шістдесятники активно друкувалися й не відали, що попереду кожного з

них чекає ускладнення літературної біографії і вимушеність творчих компромісів.

Півтора десятиліття тому, підсумовуючи свої враження від низки книжок В. Захарченка, І. Дзюба відзначав рясноту спостережень і самобутність душевного досвіду автора, його напружену роботу для вироблення справді власної стильової манери, елементами якої можуть стати «помірний ліризм, згармонізований з уважним побутописанням, смаковиті барви образної – стихійно-натхненої! – мови, чутливість до характерних ситуацій народного життя й народної вдачі, соромливо-бентежні інтонації молодогої душі, яка зі своїм багатим сільським «багажем» /але не свідомо цього багатства і не впевнена перед ширшим світом/ вирушала до обривів високої інтелігентності...»

І ранній, і пізній Захарченко – справді в цих прикметах. Хіба що, виходячи з дорогоцінних можливостей, він може дозволити собі абсолютну відвертість і цілковиту правду. І в кожній з його книжок виразно відчутне трагедійне начало. Він веде читача дорогами української історії: братовбивство, голодомор, репресії...

В одному з інтерв'ю Захарченко сказав таку важливу для його біографів і для літературознавців подробицю. Ще в середині шістдесятих років, коли він був газетярем, почав збирати свідчення самовидців про голод 1933-го. Записував розповіді людей на Полтавщині, Донеччині, Черкащині, Житомирщині, Чернігівщині. «Люди розповідали про такі жахи, про таку кричущу несправедливість, про такі звірства свого ж односельця-активіста, що серце обливалося кров'ю...»

Знав, що ці записи можуть обернути проти нього. Тому шифрував їх, удавався до езопівської мови. І, коли його заарештували, то до матеріалів про голод так і не докопалися. Для його звинувачення вистачило інших нотатників. Брався писати свою «Білу книгу», яку саморучно знищив у січні 1973 року перед самісіньким арештом. Але тема голоду для нього не зникла разом зі зникненням матеріалів. Вона почала несміло (наскільки це дозволяла цензура) відлунюватися в творах другої половини вісімдесятих. Це ж тоді написано оповідання «Десять там, куди він не знає дороги», пам'ять про голод відлунує в деяких епізодах роману «Ярмарок», озивається вона й у романі «Довгі присмерки». А вже в «Прибутніх людях» Захарченко змальовує голод 1947-го.

Розлога в українських традиціях «старосвітська» родинна хроніка, якою є за сюжетною основою роману «Прибутні люди», розростається в трагедію українського роду і народу під чоботом тоталітаризму. Мистецтво слова і суворий скупий документ органічно ужилися в цьому романі, емпірика матеріалу й стиль не суперечать одне одному, як це часто буває, коли стиль «не встигає» за матеріалом, а матеріал не хоче огранюватися стилем. І тоді замість художньої прози можемо мати повзучу, глинобитну нарисовість, де факти так і лишаються тільки фактами і довідки – тільки довідками, де відчутно владу протоколу.

Василь Захарченко справді почувається в обов'язку літописця свого народу. Пильний, уважний, допитливий, він, здається, боїться проочити той чи той важливий факт, ту чи ту характерну подробицю, ба навіть непомічене іншими виразисте народне слово. І коли його Павло Спас із твору «... І настали жнива» хапливо нотує в лікарні почуті від діда Адама слова, то в ньому легко впізнається авторів двійник, бо ж Захарченко передовіряє Спасу свої найзаповітніші думки, настрої, вподобання і стиль професійної поведінки (Спас – також письменник, який звертається до того ж життєвого матеріалу, що й Захарченко).

Критика зустріла книжки Захарченка більш ніж співчутливо, щедро видала йому творчі аванси. Вже готувалися до друку його нові збірки оповідань. І раптом – арешт, суд, ув'язнення. Потім це назвали вимушеною (?!) перервою у творчості. Ім'я Захарченка цілковито поринуло в літературне небуття. Сьогодні це вже навіть важко уявити: якогось дня з усіх бібліотек України нараз зникають усі книжки автора й ніде в літперіодиці чи в масових засобах інформації навіть не промайне бодай коротка згадка про нього-таке враження, ніби його ніколи й не було на світі. Так тривало цілих тринадцять років.

Потім, коли настало повернення, письменник з прикрістю відкрив: його забули. Провіщалися інші часи: дозволили друкуватися. І він нагадав про себе книжками «У п'ятницю після обід» та «Дзвінок на світанні», що з'явилися майже водночас. Василь Захарченко став одним із творчо найактивніших прозаїків. Мовби поспішав наздогнати вкрадений у нього в ув'язненні час. Одна за одною виходять книжки «Лозові кошики», «Клекіт старого лелеки», «Прибутні люди», «Брат милосердний», «Мобілізовані». Він тепер лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, а також літературних премій ім. Андрія Головка й

ім. Юрія Яновського. Очевидно, й сам не зчувся, як став одним із найвідоміших сьогодні українських прозаїків.

Василь Захарченко – дуже український письменник. Ясна річ, це передовсім відчутно з сюжетів його творів. Ті сюжети – особливо з останніх двох десятиліть – сторінки випробувань саме нашого народу в несамовито тяжкому для нього ХХ столітті: голодомор, репресії, братовбивча громадянська війна, Друга світова війна, немилосердно тяжке повоєння... – все це наше, все це ми перейшли, втрачаючи мільйони життів. У таких Захарченкових оповіданнях, як, скажімо, «Танці після розстрілу» чи «Шістнадцять георгіївських кавалерів» національної історії більше, аніж у деяких підручниках з цього курсу. У Захарченка це не переказ подій, а трагічні людські долі в контексті минулого, відтворення історичного матеріалу в конкретній людській біографії, на екрані людської душі.

Ця ж українськість письменника неодмінно вчувається й тоді, коли він звертається у своїх описах не до соціуму, не до історії, а просто творить пейзаж. І читач відчуває: це – наші простори, наша земля. Є щось невловиме в авторових словах, у стилістиці, в деталізації, що й породжує те відчуття, те впізнавання. Це враження ще більше посилюється у створених автором картинах з глибин народного життя, в соковитих побутових подробицях, у динаміці й експресії почуттєвого віддзеркалення подій, не «видатних» для історії, але важливих для духовного існування людей. Ось, наприклад, така характерна в цьому плані жанрова сцена з роману «Довгі присмерки»:

«Грає, клекоче, басовито гуде красен дзвін-передзвін у молодому літі, славлячи зішестя Святого Духа на землю. Співають блакитні небеса й смарагдова земля, злившись в одне радісне ціле й народивши ясноокий день Зеленої неділі. Високий Дух зараз наповнює все живе і суще на світі. У кожній хаті святково пахне васильками, осокою, любистком. На малих на перших сходить благодать піднебесної музики, і їх наче вітром виносить з дворів на гомінку вулицю, заклечану по воротах осиковими та вербовими гілками, щоб нечистий не міг і підступитися до жодної оселі. Схвильовані батьки ще тільки збираються до церкви, а хлопці вже там, уже ошиваються коло дзвіниці, захоплено, до терпкого хрускоту в потилицях позадиравши голови вгору. У чорні отвори дзвіниці їм видно розіп'ятого діда Лірника в полотняних штанях і

розхристаній сорочці навипуск. Він, мов білий птах, б'ється там у тенетах конопляних канатів, розгойдуючи мідні язички дзвонів...»

Тут маємо своєрідну фреску, на якій зображено нурт українського життя в його особливо прикметних моментах, які, власне, й становлять його важливий духовний підмурівок. Без таких особливостей Захарченка як письменника просто немає. У його художній партитурі – це одна з найголовніших і найвиразніших нот.

Рідко буває подібне відчуття під час читання творів наших письменників. Часто здається, що автор тієї чи тієї книжки – іноземець, а його роман чи повість – це переклад на українську, а за збігом обставин він ще й написаний на матеріалі українського життя. Хіба що твори Григора Тютюнника, Євгена Гуцала, Бориса Харчука, Анатолія Дімарова не створюють такого дивного враження. І саме до цієї групи з яскраво вираженою україноцентричністю належить і Василь Захарченко.

Майже кожен його роман з останніх літ має свою перипетійну історію. Його книжки важко йдуть до читача. Такий несприятливий для української літератури час та клімат в Україні і така творча доля цього чоловіка, якому нічого в літературі не давалося легко.

«Прибутні люди» народилися з наполегливих архівних «розкопок». Захарченко й сам пам'ятав голод 1947-го. Адже мав на той час уже одинадцятий рік. І його полтавського села не оминула драматична участь. Цей голод також замовчували компартійні історики. Хай не так активно, як 1933-ій, бо тут хоч було на кого те лихо списувати: війна мовляв, і тільки війна винна...

Глобальна погуба тридцять третього майже цілковито заступила й голод сорок сьомого. І його масштаби на тому тлі видаються й геть скромними. Однак Захарченко показав читачеві голод у трагедійному контексті всього українського двадцятого століття. Читаючи «Прибутніх людей», задумуєшся з глибоким подивом: як могла нація перетривати все це, де набрала вона сил, щоб вистояти, не зникнути, як обри, не аннігілюватися з історії та реальності?!

Власне, цієї теми автор побічно торкався і в романі «Ярмарок», і в оповіданні «Там, куди він не знає дороги», і в романі «Довгі присмерки». Але там вона була побічною, принагідною. А в «Прибутніх людях» стала основною, з якої й народився роман. Родина Петрівних із самої

серцевини України – Канівщини – уособлює для автора весь наш народ, його історичну долю.

Навіть сюжетними вузами родина Петрівних виявляється пов'язана з різними частинами України, східняки й галичани шукають одне в одного порятунку на різних крутозламах національної долі. Нема в «Прибутніх людях» високих слів про соборність України, про єдність народу, про народну солідарність, але все це утверджується на рівні подій і вчинків. Буває, що Захарченко в своїй прозі вдається до публіцистичних артикуляцій дорогих йому ідей, буває і що йому в цьому зраджує почуття міри, але саме в «Прибутніх людях» усе витримано в мірках такту й гармонійних пропорцій.

Майже п'ятнадцять літ чекав Захарченко виходу у світ свого роману «Довгі присмерки». Юрій Мушкетик у статті на сторінках «Літературної України» назвав цей твір знаковим документом епохи. На його думку, цей роман «вкарбовує в історичну пам'ять людства події, які пройшли червоною кривавою прошвою через ХХ століття. Як мисливець по слідах, пройде по ній мудрий читач, і здивується й запечалиться, й затужить серцем і зробить певні висновки».

«Довгі присмерки» – це народ у війні. Хто з письменників до цієї теми не звертався?! У нас написано тисячі книжок, за які сьогодні просто ніяково - белетризовані переможні реляції з фронтів мало що скажуть читачеві про трагедію України у Другій світовій війні. В українській літературі були поодинокі спроби написати про те «не за правилами». Але вони або зазнали нещадного критичного остракізму, як, скажімо, «Україна в огні» Олександра Довженка, «Батальйон необмундированих» Дмитра Міщенко, «Біль і гнів» Анатолія Дімарова, «Мертва зона» Євгена Гуцала або взагалі пройшли непомітними, як, наприклад, «Зелені Млини» Василя Земляка, «В-ван!» Павла Загребельного, «Мовчун» Віктора Близнеця, що не були належно спопуляризовані в читацькій громадськості, а тому й не стали офіційно визнаними вершинними здобутками національної літератури в темі війни. Були й випадки («Климко» Григора Тютюнника), коли твір обережно, з оглядкою на владу (щоб не сполошилася й не розгнівилася) похвалили й відсунули в тінь. Але загалом українська радянська література в сюжетах про Другу світову війну – це бравурні марші перемоги з усіма елементами казенності.

«Довгі присмерки» – це погляд на війну з селянської хати, з фронтового окопу, зі шпиталю, з сирітства та вдівства, з покривдженої несправедливістю долі (скільки колишніх оточенців крізь це пройшло!). В уже згадуваній статті Ю. Мушкетика зазначається, що «сюжет, тема, образи тут неділимі. Скільки ми вже про це читали, а знову й знову дивуєшся: скільки може витримати людина; стискається серце, закипають сльози хоч автор ніде не піднімає голосу до трагічної патетики, веде мову рівно, без пережиму й то більше стає страшно: і так само спокійно та переконливо складає присуд обом системам – фашистській та більшовицькій ставлячи своєю оповіддю знак рівності між ними». Чи ж треба казати, що нічого подібного в українській радянській «літературі народного подвигу» не було, оскільки в ній панував жорсткий ліміт на правду а отже – й на свободу художника.

В авторській передмові до роману «Великі лови» В. Захарченко пише, що за кілька років у Черкаському обласному держархіві вивчив тисячі справ репресованих. Це страшно й боляче читати. Боязно братися те описувати, щоб не впасти у фальш. «Ось чому автор вибрав манеру викладу матеріалу звичайну, реалістичну, бо безжалісним, безкомпромісним реалізмом можна бодай трохи підняти завісу над сюрреалістичною антилюдяністю радянської системи. Скажіть, якими словами можна описати почуття молодого ще батька, який, відповідаючи слідчому, для заповнення графи «члени семьи», називає ім'я та вік дружини і п'яти своїх дітей, останнє з яких означене у справі так: «безымянное дитя, возраст – 10 дней». Ще не встигли немовляті й імені дати, а батька вже взяли на розстріл... Репресують і матір як жінку розстріляного «ворога народу», а дітей розсіють по дитячих будинках усього Союзу. Так радянська імперія била Україну в самий корінь, винищуючи сім'ю».

Як і в «Довгих присмерках», тут також маємо акцент на «емпіричному» матеріалі того трагічного періоду національної історії. А над усім тим домінує народний погляд, народне розуміння лиховісних дій влади. Не випадково ж один із персонажів «Великих ловів» каже: «Та так до кожного можна прикопатися».

«Великі лови» – страшна фактографія такого «докопування». Читаючи їх, я згадував «План до двору» Тодося Осьмачки. Інший сюжет інша стильова манера, але яка виразна суголосність авторського

пафосу: світ, історія, людство не повинні забути людоловства в Україні в першій третині несамовито-пекельного для неї ХХ століття.

Добре, що в книжці «Великі лови» після однойменного роману опубліковано низку публіцистичних творів письменника – маємо змогу ще раз переконатись, як виразно вона перегукується з його прозою, будучи пов'язаною з нею справді нерозривно. Здається, що ця публіцистика «вийшла» саме з цієї прози або ж – навпаки. Ось, наприклад, у статті «Слово й антислово» Захарченко наводить з Івана Богослова: «Спочатку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було Бог» і пропонує читачеві задуматися:

А яке ж було Первослово?! І йому зримо уявляється картина (тут уже оповідає про неї не публіцист, а прозаїк: «...у темряві (бо ми не знаємо, що було перед створенням світу, й ніколи не визнаємо того) раптом пролунало чи подумалось якійсь усемогутній енергії чи безтілесному Духові, дуже просте, дуже природне: «Якщо не я, то хто?» І звідси пішло все, почалося творення світу. Ці перші слова зробили Бога Богом-творцем, Батьком усього сущого».

Авторова логіка владно прихиляє до себе:

«І що б там не говорили мені генетики, а я глибоко переконаний, що всьому живому записано в генетичному коді саме цю фразу. Лежить у землі малесенька мачинка всю зиму, камінно спить у ній усе. Та настає її час, весна, і в цій мініатюрній мачинці озивається оте Боже: «Якщо не я, то хто?» І вибухає мачинка, росте і розквітає рожевим дивом-квіткою над землею. І при цьому не зважає, що, крім неї, так само вибухнуть цвітом мільйони інших мачинок-співвітчизниць. Вона знає своє: «Якщо не я, то хто?»

Звичайно ж, Захарченко націлений думкою в сьогоднішній день, замислюється над українською ментальністю і життєвою поведінкою людності нашої землі:

«То чого ж ми, українські гомо сапієнс, сьогодні втратили оце генетичне дане всьому живому на рівні інстинкту: «Якщо не я, то хто?» Настала ж пора пробудження – наша оксамитова Українська весна! А ми й далі сидимо на припічку, хто на партійному, хто на домашньому, і флегматично філософуємо: «Байдуже! Ну сплять Україну, а вона й ще, через 300 літ воскресне, дасть Біг, відродиться з попелу, як птах Фенікс».

У кожному романі Захарченка триває діалог про українську долю й недолю, про нашу пам'ять і безпам'ятство. А найновіший його твір «Пий воду з криниці твоєї...» у цьому розумінні, певно, найхарактерніший. Це, власне, роман-диспут, де дві непримиренні сторони пристрасно обмінюються аргументами. Гарячих суперечок тут стільки, що подеколи це навіть іде на шкоду творові, заводячи повістування в риторичні хащі. Але все рятує благородний пафос, що його несе з собою Юрій Коновченко-молодший, винятково привабливий і – з усього помітно – дуже авторові дорогий, бо автор передовіряє йому свої сокровенні думки.

У цьому романі маємо справді гарячі прикмети нашого дня, легко впізнавані – від лозунгів до мітингових лексем-сценаріїв протистояння політичних антагоністів: комуністи з їхнім маренням новим Союзом і націонал-демократи, яким доводиться в Україні виборювати Україну (як тут не згадати рядки Вінграновського: «Ми на Україні хворі Україною ми на Україні в пошуках її...»). І тут ситуація драматично ускладнюється тим, що непримиренне політичне протистояння роздирає родину Коновченків, де на полюсах його – дід і внук. Таких чужих у всіх розуміннях людей – годі й шукати; такими чужими й непримиреними поміж себе можуть бути лише вороги. Але Коновченкові-молодшому щастить на прадіда, теж Юрія Коновченка. Прадід проніс крізь своє життя мрію про вільну Україну, тішиться, що дожив до того дня, коли її було проголошено. Гордей (саме так його всі в романі називають) – рідний син Юрія-старшого й дід Юрія-молодшого – видається людиною геть не з цього роду, бо не має з ними нічого спільного. Засліплений ненавистю він проклинає і незалежну Україну, і все з нею пов'язане, і своїх родичів, що мають інші переконання. Він готовий затягати по судах або стерти в порошок рідного внука за його український патріотизм – він розстріляв би святкову демонстрацію під українськими державними прапорами. Хай цей образ у Захарченка не надто індивідуалізований, але він легко впізнаваний – кожен із читачів зустрів багатьох таких гордей, які готові на все, аби лиш погубити українську незалежність і привести народ назад до московського прикорму.

«Пий воду з криниці твоєї...» – це, як любить висловлюватися критика, твір на запити нашого дня, твір, у якому закумуляовано сучасні

національні проблеми. Письменник ставить у ньому багато запитань до сучасників. Інколи сам пропонує відповіді, але на більшість із них кожен повинен відповісти для себе окремо. З тих відповідей і складеться активний потенціал будівничої енергії нації. Захарченко в це твердо вірить і хоче, щоб так само вірив і його читач. З такою вірою пишуться подібні книжки.

Інтелігентний і мовчкуватий Василь Захарченко національно стурбований і безкомпромісний у тих речах, які для нього святі. Публіцистичний струмінь проймає і його прозу, сусідуючи з ліричними «обертнами». Без цього прозаїк Захарченко просто не уявляється. Це нова якісна ознака його творчості упродовж останнього півторадесятиріччя. Саме тоді, коли відчулося, що він перебуває у високому творчому зеніті. І саме тому – я в цьому твердо переконаний! – від Василя Захарченка сьогодні можна чекати справді багато. Він належить до тих прозаїків, які формувалися повільно і, слава Богу, ще й сьогодні приростають у силі.

Слабошпицький. М. Передрук передмови з книги : Захарченко В. Крізь срібний іній : романи, оповідання / Василь Захарченко. – Черкаси, 2005. – С. 5–16.

Діячі культури та літератури про Василя Захарченка та його твори

Олесь Гончар:

«Дорогий Василю Захарченко!

Перебував я саме в лікарні, коли добрі люди подзвонили в палату й прочитали мені по телефону фрагмент із Вашого виступу в «Л.У.» Подумалось, чому молодший колега в цей час національного сум'яття, розгубленості та повсюдно — навіть у літературі — наростаючого ханжества раптом звернувся до молодшої моєї трилогії і так безпомилково відчув у ній затаєний намір автора — захистити те, що потребувало захисту? Адже то були часи, коли із дубових, офіційних трибун викувалось, що Україна — це нація зрадників, колаборантів, що всіх, хто зазнав окупації, треба «лікувати», бо всі вони, мовляв, ущербні, неповноцінні... Відповісти наклепникам мав Хома Хаєцький та Черниш, та їхні друзі подоляки... Ви так глибоко це відчули. І можете уявити міру моєї вдячності за Ваше проникливе й цілюще для мене слово.

Але не тільки це. Опинившись уже «на волі», я прочитав повністю Ваш виступ — від першого рядка й до нагадування десяти заповідей Господніх. Зокрема про лицемірство тих, хто лякає нас нафтовим голодом, водночас зволікаючи з будівництвом Одеського терміналу... О, як потрібне сьогодні таке письменницьке слово з такою мужністю, з такою силою правди, звернене до народу!

В мені побільшується почуття надії. Голос із Шевченкового краю мені багато що сказав. Не все споганилось, є ще в Україні незрадливі достойні, синівські сили!

Доброго, доброго Вам здоров'я.

Будьте таким, як Ви є.

Ваш Олесь Гончар

26.06.1993.»

(Гончар О. [Лист до В. Захарченка від 26.06.1993 р.] / Олесь Гончар // Дзвін. – 2005. – № 10. – С. 53–54).

Михайло Слабошпицький:

Василь Захарченко справді відчувається в обов'язку літописця свого народу... [Він] – дуже український письменник. Ясна річ, це передовсім відчутно з сюжетів його творів. Ті сюжети – особливо з останніх двох десятиліть – сторінки випробувань саме нашого народу в несамоовито тяжкому для нього ХХ столітті : голодомор, репресії, братовбивча громадянська війна, Друга світова війна, немилосердно тяжке повоення... – все це наше, все це ми перейшли, втрачаючи мільйони життів. У таких Захарченкових оповіданнях, як, скажімо, «Танці після розстрілу» чи «Шістнадцять георгіївських кавалерів» національної історії більше, аніж у деяких підручниках з цього курсу.

(Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...» / Михайло Слабошпицький // Захарченко В. Крізь срібний іній : романи, оповідання. – Черкаси, 2005. – С.11, 12).

Юрій Мушкетик:

[Роман «Довгі присмерки»] вкарбовує в історичну пам'ять людства події, які пройшли червоною, кривавою прошвою через двадцятье століття. Як мисливець по слідах, пройде по ній мудрий читач, і здивується й запечалиться, й затужить серцем, і зробить певні висновки... [Це] – знаковий твір нашого часу.

(Мушкетик Ю. Знаковий документ епохи / Юрій Мушкетик // Літ. Україна. – 2003. – 9 січ. (№ 1/2). – С. 6).

Іван Дзюба:

Два головні плани творчості В. Захарченка – зображення народних характерів, долі села, соціально-психологічних змін у ньому та зображення характерів інтелігентів з народу, елементів їхньої духовності.

Характери в творах В. Захарченка виразні, мова персонажів – натуральна, та, що, на очах твориться
(Дзюба І. Визріває слово правди / Іван Дзюба // Київ. – 1987. – № 3. – С. 122, 124).

Володимир Поліщук:

У Захарченка публіциста нам усім треба вчитися не тільки патріотизму і громадянської мужності, не тільки принциповості, а й мудрої життєвої розважливості, толерантності, зрештою, добра і любові. Бо саме з добра і любові постають і художні твори Василя Захарченка, і його публіцистичні виступи.

Він є особистістю цільною, послідовною у своїх поглядах і переконаннях, тому проблеми, художньо осмислювані митцем у літературних полотнах, цілком суголосні проблематиці його публіцистичних виступів.

Природно, що Захарченко–публіцист еволюціонував, але еволюціонував переважно у формальних, аніж сутнісно-змістовних виявах власних позицій.

Звісно, що в 60–70-х роках прямо обстоювати національні державницькі права України було неможливо, В. Захарченку доводилося такі свої погляди подавати «непрямою» мовою, через «побічні» форми вираження.

Абсолютної чіткості й визначеності публіцистичний голос Василя Захарченка здобувся в роки боротьби за незалежну Україну і роки після проголошення незалежності. У десятках і десятках статей загальноукраїнської і місцевої періодики письменник пристрасно й аргументовано, принципово з позицій гуманізму обстоює право нашого народу на вільний розвиток, на власну національну символіку, на доконечне й повне відродження у правах топтаного віками рідного слова.

(Поліщук В. Василь Захарченко : штрихи до творчого портрета / Володимир Поліщук. – Черкаси, 1997. – С. 47–48).

Олена Логвиненко:

Найголовніший ідейно-психологічний вектор у романі [«Довгі присмерки»] – акцентація людяності : хай довгими видалися присмерки, однак вони не в силі погасити сонце в душі, вродження людського прагнення до краси й доброти, а також побожного, трепетного ставлення до землі – не просто годувальниці, а вічної святості оселі.

Роман залишиться надовго в українській літературі, бо в нім наша багатостраждальна історія, непідвладна ніяким часовим буревіям правда, в нім надія і рух у майбуття. Це струс нашої свідомості, нашого сумління, нашої тихої буттєвості.

(Логвиненко О. «За всіх наших виживемо» / Олена Логвиненко // Березіль. – 2003. – № 9/10. – С. 178, 180).

Петро Сорока:

Ліричні записи Василя Захарченка – це своєрідний гімн хмарам, небу, деревам, квітам, водам і травам. Часто героєм його твору стають маленька піщинка, дорожня курявичка, нитка бабиного літа, пелюстка квітки чи згасаючий сонячний промінчик.

Автор здається мені дуже щасливою людиною, бо вміє втішатися тими простими і відночас дивними земними дарами, що їх посилає людині Творець.

(Сорока П. Магнієвий спалах слова / Петро Сорока // Літ. Україна. – 2008. – 28 серп. (№ 33). – С. 11).

Літературний 2016 рік розпочався для мене щоденником Василя Захарченка «Уперте щодення».

Справді, уперте, і справді, щодення. З якоюсь несамовитою схимницькою затятістю давньоруського літописця письменник фіксує події всеукраїнського масштабу і свої труди та дні. А ще – переживання, болі, страждання і думи.

Найбільша любов і тривога автора – Україна. Любов вогненна, всепоглинаюча, невідчепна, і сказати б, смертельна. Таке можна зустріти хіба що у Шевченка і Довженка.

Тематика «Щоденника» надзвичайно широка: тут тісно переплетено особисте і громадсько-суспільне, літературне й політичне, тут мирно сусідують медитації і візії, секрети творчості і фрагменти з побутового життя.

Автор не структурує щоденні записи, подає їх у хронологічній послідовності, все у нього стихійне, переплетене, перемішане, як у

самому житті. І дивним чином це сприймається як цілком природний і виправданий підхід, хоча в іншого письменника, менш талановитого і менш уважного до слова, він, мабуть, викликав би суперечливе враження. А В. Захарченко заворює і полонить як майстер живої мозаїки, магічного колапсу.

(Сорока П. Жбан, розкручений назад / Петро Сорока // Слово Просвіти. – 2016. – 11–17 лют. (№ 6). – С. 10).

Тетяна Калиновська:

Все життя Василя Захарченка – це вічна боротьба зі злом, боротьба за Україну та все українське.

(Калиновська Т. Грім, що пробуджує тишу / Тетяна Калиновська // Земля Черкаська. – 2010. – 1 січ. (№ 1). – С. 4).

«Я б ніколи не змінив свою долю...» : життєва позиція письменника

Життя – завжди вибір. А вибирати треба з холодною головою і гарячим серцем.

Василь Захарченко

У Стуса я навчивсь активного патріотизму, без пустих балачок про любов до України.

(Захарченко В. Сейсмограф болю / Василь Захарченко // Молодь Черкащини. – 2010. – 8 груд. (№ 51). – С. 10).

Думаймо. Прозріваймо. Ясніймо душею, підіймаймось до нашої духовності, до свого, рідного, високого, бо без цього не збудуємо повноцінної держави.

(Захарченко В. Як зустрінемо 60–річчя В. Симоненка / Василь Захарченко // Черкаси. – 1994. – 21 жовт. (№ 43). – С. 8).

Ми ще й досі не сплатили свого боргу українській народній пісні – не поставили їй пам'ятника в Києві. А вона ж урятувала Україну поряд із мовою. І навіть коли вже й мова мільйонами українців забувалася, тоді спалахувала над їхніми головами, над їхніми душами пісня і єднала на найтривкішому, невибувному, непідвладному ніякому терору – на емоційному рівні. І наvertала й до рідної мови, і до рідної мами, і до рідного порогу нас бодай у спогадах, у мріях, на мить миттєву робила нас – нацією. Це була наша Духовна держава, якої так не вистачає зараз реальній Українській державі.

(Захарченко В. У магнієвому спаласі : щоденник / Василь Захарченко. – Черкаси, 2009. – С. 355).

Мова ж бо наша, українська, хоч і дзвонкова й співуча, але ніколи не різка, не криклива, не вересклива, а мелодійна, м'яка, шовковисто-переливчаста, наче вітрові хвилі на половіючому збіжжі, вона, як шелест трави, як шепіт осіннього дощу за вікном, як шум лісу й наростаючої літньої зливи, як рокотання грому, як сонцеблакитний плескіт морської хвилі, як зітхання друга, як дотик теплої руки. Бережімо ж цю неповторну природну сутність нашої мови!

(Захарченко В. На камені рідного слова : публіцистика / Василь Захарченко. – Черкаси, 2006. – С. 262).

Цей роман [«Довгі присмерки»] я називаю книгою-застереженням : якщо народ забуває гіркі уроки своєї історії, вона повертається знову ще гіршою трагедією.

(Захарченко В. [Презентація роману] / Василь Захарченко // Нова Доба. – 2002. – 21 листоп. (№ 92). – С. 6).

ТВОРИ ВАСИЛЯ ЗАХАРЧЕНКА

Окремі видання

***1. Співучий корінь** : новели / Василь Захарченко. – Донецьк : Донбас, 1964. – 87 с. – Зміст: Червоні волошки ; Верхні Жари ; Співучий корінь ; Дим ; Бузковий пил ; Перепелята ; Наяда ; Коли спала іволга ; Повітря пахло березою ; Час рожевих бутонів ; Дома.

***2. Трамвай о шостій вечора** : оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Молодь, 1966. – 141 с. – Зміст: Метелиця ; Там, де маленька-маленька хатка ; Трамвай о шостій вечора ; По шпалах, по шпалах, по шпалах... ; Лихий ; Дві копійки ; А він не стріляв ; Дика троянда ; Батько ; Черевички.

***3. Стежка** : повість та оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письменник, 1968. – 143 с. – Зміст: *Повість*: Стежка. *Оповідання*: Веселка ; Смикалі ; Удатна хата ; Чорні гони ; А чи була вона щаслива? ; Проводи ; Ні!

4. Дзвінок на світанні : повість та оповідання / Василь Захарченко ; [худож. В. М. Городиський]. – Дніпропетровськ : Промінь, 1981. – 238 с. : іл. – Зміст: *Повість*: Проїздом : розд. : Велика Ведмедиця : Сторінки з життя Павла Величая. *Оповідання* : Дзвінок на світанні ; Золотий туман ; Перекреслені дні ; Діти ; До станції ; «Tenente... О, мій tenente...».

5. У п'ятницю після обід : оповідання й повісті / Василь Захарченко ; худож. О. В. Бессарабов. – Київ : Рад. письменник, 1982. – 256 с. : іл. – Зміст: *Повісті*: Постріл ; Брат милосердний. *Оповідання*: У п'ятницю після обід ; Свідок ; Страх ; Лісова паша ; За стіною ; Рідний шум ; «Написало...» ; Тіні ; Серпневі яблука ; Вихідного дня ; Баба вмерла ; Ясні твої очі, Вогню.

6. Лозові кошики : роман, оповідання / Василь Захарченко ; [худож. А. С. Суммар]. – Київ : Рад. письменник, 1986. – 368 с. : іл. – Зміст: *Роман*: Ярмарок. *Оповідання*: Лозові кошики ; Добраніч, зайцю! ; Телень ; По обидва краї ряду ; На поруки ; «Бурчику! Бурчику!» ; «Пацифіст» ; Пока живе людина... ; Пивиха ; Отак ми торгували.

7. Велика Ведмедиця : повісті, оповідання / Василь Захарченко ; [худож. А. А. Музиченко]. – Дніпропетровськ : Промінь, 1988. – 333 с. : іл. – Зміст: *Повісті*: Мобілізовані ; Котилися вози з гори ; Велика

Ведмедиця : Сторінки з життя Павла Величая. *Оповідання*: Додому ; Крила ; Запах анісу ; Тінь троянського коня ; Баба Кама ; Злоба ; Красивий літак, батьку? ; Сад-виноград ; «Tenente... О, мій tenente...» ; А лелеки прилітають ; Проводжала мати сина... ; Діти ; На 301-му кілометрі ; Марія з фронтних доріг ; Землячок ; Пивиха.

8. Клекіт старого лелеки : романи, оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письменник, 1989. – 395 с. – Зміст: *Романи*: Клекіт старого лелеки ; Міра милосердя ; У морі нема броду. Слово про батька. *Оповідання*: Десь там, куди він не знає дороги ; «Третій» ; Безсмертник ; Світи, світи, місяцю ; Дави-и!!! ; Чорна піхота ; Штикова атака ; Даровизна ; Танці після розстрілу.

9. Брат милосердний : повісті та оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Дніпро, 1990. – 523 с. : портр. – Зміст: *Повісті*: Брат милосердний ; Проїздом ; Велика Ведмедиця ; Стежка. *Оповідання*: Дзвінок на світанні ; Золотий туман ; Перекреслені дні ; Діти ; До станції ; «Tenente... О, мій tenente...» ; У п'ятницю після обід ; Свідок ; Страх ; Лісова каша ; За стіною ; Рідний шум ; «Написало...» ; Тінь ; Серпневі яблука ; Вихідного дня ; Баба вмерла ; Ясні твої очі, Вогню ; Там, де маленька-маленька хатка ; Трамвай о шостій вечора ; По шпалах, по шпалах, по шпалах ; Лихий ; Дві копійки ; Дим ; Бузковий пил ; Перепелята ; Наяда ; Повітря пахло березою.

10. Мобілізовані : повість / Василь Захарченко. – Київ : Молодь, 1995. – 56 с.

***11. Очима до голубих віконниць** : оповідання / Василь Захарченко. – Тернопіль : Стар Софт, 1998. – 223 с. – Зміст: Шістнадцять георгіївських кавалерів ; Очима до голубих віконниць ; А хлопці співають по Сибірах ; «Вісімка» ; Дзвінок ; Брат до брата ; Погоня ; Крізь срібний іній ; Магнієвий спалах ; Аответчік ; «І золотої, й дорогої...».

12. Дім під ясенами : повісті, оповідання, новели / Василь Захарченко. – Київ : Укр. письменник, 1999. – 217 с. – Зміст: *Повісті*: Смерч ; Моцар ; Дім під ясенами. *Оповідання*: Громова літо ; Чекання ; Етап. *Новели*: Коли підступить... ; Притча ; «А на хахла не згоджуйся...».

13. Великі лови : роман / Василь Захарченко. – Київ : Молодь, 2002. – 319 с.

14. Довгі присмерки : роман / Василь Захарченко. – Київ : Акцент, 2002. – 541 с.

***15. Нічні поїзди** : новели / Василь Захарченко. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2003. – 48 с.

16. «Пий воду з криниці твоєї» : роман / Василь Захарченко. – Київ : Укр. письменник, 2004. – 215 с.

17. Прибутні люди : роман / Василь Захарченко. – Київ : Акцент, 2004. – 320 с.

18. Крізь срібний іній : романи, оповідання / Василь Захарченко ; ред. Г. П. Білоус. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2005. – 497 с. – Зміст: *Романи*: Пий воду з криниці твоєї ; Холодний профіль камеї ; Талан. *Оповідання*: Погоня ; Чекання ; Таке поліття ; Співак ; Крізь срібний іній ; Лапко.

19. На камені рідного слова : публіцистика / Василь Захарченко ; ред. Г. П. Білоус. – Черкаси : [Ю. А. Чабаненко], 2006. – 324 с.

20. На відстані зойку : оповідання, щоденник / Василь Захарченко ; [ред. Білоус]. – Черкаси : [Ю. А. Чабаненко], 2007. – 511 с. – Зміст: Золотий туман ; «Tenente... О, мій tenente...» ; Серпневі яблука ; У п'ятницю після обід ; По обидва краї ряду ; Очима до голубих віконниць ; Ванюша ; Шістнадцять георгіївських кавалерів ; Вася та Володя ; Безсмертник ; Дзвінок ; «Атветчік».

21. Прибутні люди : романи, повість / Василь Захарченко ; [передм. М. Слабошпицького]. – Київ : Грамота, 2007. – 655 с. – (Бібліотека Шевченківського комітету). – Зміст: *Романи*: Прибутні люди ; Білі вечори. *Повість*: ... І настали жнива.

22. У магнієвому спаласі : щоденник / Захарченко Василь ; [ред. Г. Білоус]. – Черкаси : [Чабаненко Ю. А.], 2009. – 635 с.

23. Таке поліття : новели, записане щодення / Василь Захарченко. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 193 с.

24. Уперте щодення : щоденник / Василь Захарченко. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2015. – 833 с.

Публікації в періодичних виданнях та збірниках

***25. Гіркий тютюн** : етюд / Василь Захарченко // Донбасс. – 1963. – № 1. – С. 70–72.

- 26. Співучий корінь** : новела / Василь Захарченко // Дніпро. – 1964. – № 5. – С. 30–[36].
- 27. А він не стріляв** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1965. – № 7. – С. 42–48.
- 28. Лихий** : новела / Василь Захарченко // Жовтень. – 1965. – № 9. – С. 22–28.
- *29. Туди, де маленька, маленька хатка** : новела // Зміна. – 1965. – № 1. – С. 2–4.
- 30. Метелиця** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1966. – № 6. – С. 51–[59].
- *31. По шпалах, по шпалах, по шпалах...** : оповідання / Василь Захарченко // Донбасс. – 1966. – № 1. – С. 68–75.
- *32. Пам'ять** : новела / Василь Захарченко // Донбасс. – 1967. – № 3. – С. 96–99.
- 33. Удатна хата** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1968. – № 4. – С. 98–103.
- 34. Не хочу казки** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1969. – № 6. – С. [131]–138.
- *35. Перекреслені дні** : [оповідання] / Василь Захарченко // Донбасс. – 1969. – № 6. – С. 104–110.
- *36. Моцар** : повість. – Машинопис. – [83 с.].
Вилучена при арешті 1973 року.
- 37. Роза** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1980. – № 2. – С. 130–137.
- 38. У п'ятницю після обід** : оповідання / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1980. – № 9. – С. 103–121.
- 39. З доброго дива** : цикл оповідань / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1981. – № 10. – С. 51–62. – Зміст: Тінь ; «Написало...» ; Злоба.
- 40. Добраніч, зайцю!** : оповідання / Василь Захарченко // Донбасс. – 1983. – № 2. – С. 59–69.
- 41. Лозові кошики** : оповідання / Василь Захарченко // Дніпро. – 1983. – № 12. – С. 91–[103].
- 42. Тінь троянського коня** : оповідання / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1985. – № 2. – С. 103–110.
- 43. Марія з фронтових доріг** : оповідання / Василь Захарченко // Донбасс. – 1986. – № 3. – С. 54–59.

44. Світи, світи місяцю... : оповідання / Василь Захарченко // Україна. – 1986. – № 21. – С. 19–20.

***45. Дім під ясеними** : повість / Василь Захарченко // Донбасс. – 1988. – № 5. – С. 6–35.

46. Десь там... : оповідання / Василь Захарченко // Київ. – 1989. – № 4. – С. 12–25.

47. Очима до голубих віконниць : укр. реквієм : [оповідання] / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1990. – № 9. – С. 21–30.

48. Те саме // Письменники Черкащини : вибр. твори. – Черкаси, 2007. – Кн. 1. – С. 252–270.

***49. Те саме** // Кримська світлиця. – 2008. – 28 листоп. (№ 48). – С. 18–19.

50. «Вісімка» : оповідання / Василь Захарченко // Донбасс. – 1991. – № 1. – С. 60–79.

51. Пунктирна лінія : оповідання / Василь Захарченко // Київ. – 1991. – № 5. – С. [48]–60.

52. Шістнадцять георгіївських кавалерів : укр. реквієм / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1991. – № 6. – С. 30–44.

53. Білі вечори : уривки з нової книги / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1993. – № 1. – С. 45–48.

54. Прибутні люди : роман / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1994. – № 1/2. – С. 25–99 ; № 3/4. – С. 25–107.

55. Розстріл : уривок з нового роману «Втеча до себе» / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1996. – № 5. – С. 55–61.

56. Білі вечори : роман / Василь Захарченко // Вітчизна. – 1997. – № 1/2. – С. 20–[95] ; № 3/4. – С. 16–85.

57. Співак : новела / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1997. – № 7. – С. 57–58.

58. ЕТАП. Образок із натури : [проза] / Василь Захарченко // Київ. – 1997. – № 9/10. – С. [17]–34.

59. ... І настали жнива : українські настрої : [повість] / Василь Захарченко // Київ. – 1998. – № 1/2. – С. [53]–78 ; № 3/4. – С. [31]–85.

60. Великі лови : роман / Василь Захарченко // Нова Доба. – 1999. – Вкладка: 9, 23 лют. ; 13, 20 квіт. ; 6, 18, 25 трав. ; 8 черв.

61. Як риба воду... : [уривок з роману «Пий воду з криниці твоєї»] / Василь Захарченко // Україна. – 1999. – № 2. – С. 39–41.

***62. Чотири хвилини неволі** : новела / Василь Захарченко // Сова. – 2000. – № 3/4. – С. 15–18.

63. Зашпори : [оповідання] / Василь Захарченко // Поліщук В. Гілочка : посіб.-хрестоматія. – Черкаси, 2002. – С. 118–[121].

64. Лапко : [оповідання] / Василь Захарченко // Поліщук В. Гілочка : посіб.-хрестоматія. – Черкаси, 2002. – С. 111–117.

65. Таке поліття : новела / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 2002. – № 10. – С. 159–166.

66. Те саме // Письменники Черкащини : вибр. твори. – Черкаси, 2007. – Кн. 1. – С. 281–288.

67. Каліграфія життя : (уривок із роману «Холодний профіль камеї») / Василь Захарченко // Вечірні Черкаси. – 2003. – 22 січ. (№ 5). – С. 12.

68. «Пий воду з криниці твоєї...» : роман / Василь Захарченко // Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – № 2. – С. 143–164 ; № 3. – С. 142–168 ; № 4. – С. 150–176 ; № 5. – С. 162–180 ; № 6. – С. 140–166.

69. У магнієвому спаласі : з книги, яка пишеться щодня / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2003. – № 1. – С. 222–243.

70. У магнієвому спаласі : щоденник? щомісячник? щорічник?.. : [уривок із щоденника] / Василь Захарченко // Дзвін. – 2003. – № 8. – С. 30–71 ; 2005. – № 8. – С. 20–83 ; № 9. – С. 29–79 ; № 10. – С. 50–76.

71. Талан : роман / Василь Захарченко // Вітчизна. – 2004. – № 9/10. – С. 14–81.

72. Із щоденника «У магнієвому спаласі» / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2005. – № 1. – С. 107–119.

73. «Ванюша» : оповідання / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2009. – 5 лют. (№ 5). – С. 5.

74. Те саме // Письменники Черкащини : вибр. твори. – Черкаси, 2007. – Кн. 1. – С. 270–280.

75. Погоня : [оповідання] / Василь Захарченко // Криничка : антол. творів письменників Черкащини для дітей та юнацтва : у 2 т. / [авт.-упоряд. В. Коваленко]. – Черкаси, 2009. – Т. 1. – С. 359–389.

76. Дорогою совісті : зі щоденника «У магнієвому спаласі» / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2011. – № 1. – С. 11–27.

- 77. Колгоспна пастораль** : [оповідання] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2011. – № 2. – С. 141–146.
- 78. Плаття на круглій «кокетці»** : оповідання / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2011. – № 2. – С. 129–141.
- 79. Забери мене додому!..** : [оповідання] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2012. – № 1. – С. 274–292.
- 80. Магнієвий спалах** : [новела] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2012. – № 2, кн. 1. – С. 180–184.
- 81. Господь добрий** ; Собака Сталін! ; Тремтіли орхідеї : [проза] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2014. – 6 листоп. (№ 43). – С. 8–9 : іл.
- 82. «Інших клич і сам себе накликуй...»** : щоденник болю / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2014. – № 2. – С. 252–281.
- *83. Сім новел** / Василь Захарченко // Дзвін. – 2014. – № 1. – С. 66–70. – Зміст: Господь добрий ; Тремтіли орхідеї ; Кав'ярня «Друге січня» ; «Бистрей! Бистрей!» ; Ви тільки запам'ятайте! ; Заробила.
- 84. Коли ж уже з нами по-людськи?..** : (з нового циклу) : новели / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2015. – № 1. – С. 169–176. – Зміст: Без попа, без хреста, без півчі ; Рученьки зів'яли... ; Кав'ярня «Друге січня» ; Ви тільки запам'ятайте!.. ; Заробила.
- 84а. Чуємо, нене!.. Йдемо!**: з майбутньої книжки / Василь Захарченко // Дзвін. – 2016. - №5. – С. [14]–93.

Публіцистичні та літературно-критичні нариси. Бесіди, інтерв'ю

- 85. Чоботом... на почуття** / Василь Захарченко // Дніпро. – 1967. – № 1. – С. 154–156. – Рец. на кн.: Інгільський П. Примруженим оком : зб. оповідань / П. Інгільський. – Львів : Каменярь, 1966.
- 86. Вісім зустрічей** : [спогади про Григора Тютюнника] / Василь Захарченко // Вічна загадка любові : літ. спадщина Григора Тютюнника, спогади про письменника. – Київ, 1988. – С. 287–[295].
- 87. Про «внутрішній голос» – серйозно...** : інтерв'ю біля робочого столу / розмову вела В. Пашенко // Літ. Україна. – 1990. – 24 трав. (№ 21). – С. 7.

88. Він переміг : спогад про Василя Стуса / Василь Захарченко // Київ. – 1992. – № 1. – С. [117]–122.

89. Те саме // Не відлюбив свою тривогу ранню... Василь Стус – поет і людина : спогади, статті, листи, поезії / упоряд. О. Ю. Орач (Комар). – Київ, 1993. – С. 26–42.

90. Заява письменників та діячів культури шевченківського краю : [протест проти акту вандалізму – спалення будинку-музею Т. Шевченка в с. Шевченковому] / В. Захарченко, С. Носань, В. Кузьменко [та ін.] // Літ. Україна. – 1992. – 24 верес. (№ 38). – С. 2.

91. Мить прозріння і спокути : [відгук на спектакль «Остання мить», авт. Сергій Носань] / Василь Захарченко // Черкас. край. – 1993. – 24 квіт. (№ 62). – С. 8.

***92. «Світ – це таночок усіх людей, що взяли за руки...»** : листи В. Стуса до сина : [коментарі] / Василь Захарченко // Донбасс. – 1993. – № 1/2. – С. 60–66.

93. Майте мужність, Ветеране! / Василь Захарченко // Черкаси. – 1994. – 25 листоп. (№ 48). – С. 6.

Письменник про ганебне явище сталінсько-більшовицького бузувірства в молодій незалежній державі.

94. Як зустрінемо 60-річчя В. Симоненка? : [роздуми письменника] / Василь Захарченко // Черкаси. – 1994. – 21 жовт. (№ 43). – С. 8.

95. Найпрекрасніше, найчудовіше двадцятиденне життя... : з нової книжки «Білі вечори» / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1995. – № 2. – С. 49–53.

Спогад автора про участь у творчому семінарі молодих літераторів у Одесі на початку травня 1963 р., про зустрічі з Стусом, Вінграновським та іншими тоді ще молодими поетами.

96. Наша гордість і наш біль невгасимий : роздуми над п'єсою Сергія Носаня «Богдан Хмельницький (Судна ніч)» / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 1995. – 21 верес. (№ 31/32). – С. 2.

97. «Усією творчістю я проповідував добро...» : [бесіда з письменником Василем Захарченком з нагоди присудження Шевченків. премії, творчі плани на майбутнє / записала Т. Дрибас] // Черкаси. – 1995. – 17 берез. (№ 12). – С. 1.

98. Люблю Україну!.. : лірична публіцистика / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1996. – № 3. – С. 61–65.

99. Шевченко і ми, народ : (промова на традиційному Шевченків. вечорі 09.03 1997 року в Черкас. обл. муз.-драм. театрі ім. Т. Г. Шевченка) / Василь Захарченко // Холод. Яр : альманах. – Черкаси, 1997. – № 6. – С. 7–11.

100. Війна у війні : ще раз про «необмундированих» («чорносвітників», «чорнорубашників», «чорних піджаків», «чорну піхоту») : [Друга світова війна, 1943 р.] / Василь Захарченко // Місто. – 1998. – 8 жовт. (№ 41). – С. 9.

101. Перед судом вічності : [тематика творчості С. Носаня] / Василь Захарченко // Носань С. Судна ніч : вибр. поет. драми. – Черкаси, 1998. – С. [5–14].

102. Біль і любов письменника : [мотиви творчості Сергія Носаня] / Василь Захарченко // Село і люди. – 1999. – 25 черв. (№ 26). – С. 3.

103. Роман у газеті : [бесіда з письменником Василем Захарченком про творчість, зокрема, роман «Великі лови»] / інтерв'ю провів Сергій Носань // Літ. Україна. – 1999. – 4 листоп. (№ 38). – С. 5.

104. Сходження на гору : Сергієві Носаню – 60 : штрихи до портрета / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 1999. – 1 лип. (№ 26). – С. 5.

105. Те саме // Черкас. край. – 1999. – 30 черв. (№ 50). – С. 6.

106. У пошуках щастя : [явище сирітства у повісті «Вовчик» Валентини Коваленко] / Василь Захарченко // Коваленко В. Вовчик : повість, оповідання. – Черкаси, 1999. – С. 3–[6].

107. Те саме // Коваленко В. Вовчик : повість, оповідання, новела. – Черкаси, 2006. – С. 3–[6].

108. «Я б ніколи не змінив свою долю...» : [бесіда з письменником Василем Захарченком / розмову вела Олена Надточій] // Нова Доба. – 1999. – 12 серп. (№ 65). – С. 6.

Спогади про дитинство, шкільні та студентські роки, журналістську працю, письменницьку діяльність, про особисті смаки й уподобання.

109. Надія на вас, Учителю! : [роздуми про пробл. виховання патріотизму в серед. шк.] / Василь Захарченко // Слово Просвіти. – 2000. – Верес. (Чис. 9). – С. 6–7.

110. Врятуймося без пострілів : [роздуми письменника до 10-ї річниці незалежності] / Василь Захарченко // Слово Просвіти. – 2001. – 24 серп. (№ 21). – С. 8.

111. Поет з горніх Шевченкових вершин : Шевченків. мотиви у творчості Василя Симоненка / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2001. – 22 берез. (№ 11). – С. 3.

***112. Те саме** // Симоненко В. Я кличу вас у відчаї не гнутья : поезії / упоряд. : М. Д. Томенко, П. П. Засенко ; худ. М. Стратілат. – Київ, 2002. – С. 389–401.

113. Прислухайтесь до голосу мови, а тоді вже судіть! : [думка письменника про зміни до укр. правопису] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2001. – 25 січ. (№ 3). – С. 4.

114. Сага про братів Тютюнників : [про кн. спогадів Олени Черненко «Не зміліє пам'яті криниця»] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2001. – 28 черв. (№ 24). – С. 6.

115. Все-таки видано / Василь Захарченко // Урок української. – 2002. – № 3. – С. 77. – Рец. на кн. : Черненко О. Ф. Не зміліє пам'яті криниця : спогади про Григора та Григорія Тютюнників. – Київ : Ярославів Вал, 2001. – 255 с.

116. Говорімо! І мова житиме : [публіцистика] // Захарченко В. Великі лови : роман, публіцистика. – Київ, 2002. – С. 272–[318]. – Зміст: Будьмо милосердні до спадщини ; Дві державні мови – це небезпечно! ; Навіть імені нашого не лишать (обри будуть щасливіші за нас) ; Говорімо! І мова житиме ; Жайворонок із блакитним ранцем (прислухайтесь до державної мови школярика) ; Слово і антислово ; З нами його духовний собор ; Як пишеться милозвучність ; Державною мовою – красиво і правильно? ; Ох, ці кальки з російської ; Та прислухайтесь ж до голосу мови, а тоді вже судіть ; Не віддам свого! Із щоденникової книги «У магнієвому спаласі».

117. Іти державним курсом : [публіцистика] // Захарченко В. Великі лови : роман, публіцистика. – Київ, 2002. – С. 240–271. – Зміст: Про себе і про час ; Рядок на випрост нам : роздуми на одному мітингу ; Каїнова любов : побіжна репліка з пересторогою ; Хай зникнуть імітатори! ; Небо над Україною ; «І мертвим, і живим, і ненародженим...» : Шевченкова формула нації ; Викрешіть бодай першу іскру : звернення до вчителів ; Не просто про символіку йдеться – про душі наших дітей! ; Невже підніметься рука проти священного тексту?.. ; Ставаймо в лави патріотів! ; Будуймо Україну самі! : роздуми напередодні свята.

118. Історія повторюється? : [питання держ. мови] / Василь Захарченко // Урок української. – 2003. – № 1. – С. 9–10.

119. Наш одвічний український оптимізм : і у вогні не горить, і у воді не тоне : [бесіда з Василем Захарченком про роман «Довгі присмерки», про долю укр. народу / розмову вів В. Павлюк] // Черкас. край. – 2003. – 12 лют. (№ 12). – С. 6.

120. «Письменництво : важкий хрест чи лавровий вінець?» : відповіді на анкету журналу «Вежа» / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2003. – № 3. – С. 231–237.

121. Те саме // Письменництво : важкий хрест чи лавровий вінець? : анкета / упоряд. В. Бондар. – Київ, 2010. – С. 52–58.

122. Так що ж воно таке – любов? : із книги «У магнієвому спаласі» / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2003. – № 4. – С. 100–109.

***123. Його сонячна любов** : [життєвий шлях та творчість худож. Івана Онисимовича Кулика (1923–1995) : нарис] / Василь Захарченко // Укр. Слово. – 2004. – 16–22 черв. (Чис. 25). – С. 10.

124. Не віддам свого! : болючі монологи про [укр.] мову / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2004. – 16 груд. (№ 49). – С. 4.

125. Одинадцята заповідь для українців / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2004. – № 1. – С. 10–17.

126. Володар стрімкої, трепетної лінії : [художник Микола Теліженко] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2005. – № 1. – С. 313–314.

127. «Для кого рідниш слова?» : [роль листів у житті та творчості Григорія Білоуса] / Василь Захарченко // Вітчизна. – 2005. – № 3/4. – С. 138–140.

128. Медозбір Олександра Зеленька : [поета, жителя с. Степанки Черкас. р-ну] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2005. – № 2. – С. 195–200.

129. «Ой хто в лісі чує...» : зі щоденника – про Пісню / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2005. – 17 лют. (№ 6). – С. 7 ; 24 лют. (№ 7). – С. 7.

130. При світлі правди : [про М. Негоду і його роман «Отаман Мамай»] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2005. – № 4. – С. 75–78.

131. Це – вирок Україні : чого прагне [нар. деп.] О. Мороз, пропонуючи надати рос. мові в Україні статус офіційної? / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2005. – 27 січ. (№ 3). – С. 3.

132. Альфа і омега незалежності – мова : щоденні боле-роздуми / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2006. – 6 лип. (№ 25). – С. 1, 3.

133. Дні тривоги і надій : зі щоденник. кн. «На відстані зойку» : [про внутр. політику України] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2006. – 9 листоп. (№ 43). – С. 1, 3.

134. На відстані зойку : (письменницький щоденник) / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2006. – № 3. – С. 112–133.

135. Пісенні барви Василя Євича : [про творчість самотнього художника] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2006. – № 2. – С. 301–304.

136. Притчі від Івана Захарченка : [художник, графік, скульптор, член Спілки художників України] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2006. – № 3. – С. 247–249.

137. Слово, мовлене талановито, по-новому : [творчість поета М. Линовицького] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2006. – № 4. – С. 226–228.

138. Бережи наріжний камінь : [дещо зі Щоденника] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2007. – 1 берез. (№ 8). – С. 1, 3.

139. Книжка для Івася : [про кн. віршів і загадок Григорія Храпача «Ми живемо в Україні»] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2007. – 20 груд. (№ 49). – С. 6.

140. На відстані зойку : письменницький щоденник / Василь Захарченко // Хортиця. – 2007. – № 4. – С. 59–60.

141. На гонах українських тисячоліть : [про кн. Вадима Пепи «Україна в дзеркалі тисячоліть»] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2007. – 11 січ. (№ 1). – С. 6.

142. Олександр Зеленько : [життя та творчість укр. поета, уродженця с. Степанок Черкас. р-ну] / Василь Захарченко // Письменники Черкащини : вибрані твори. – Черкаси, 2007. – Кн. 1. – С. 289–294.

143. Про філологію, професіоналізм, евфонію... : [діяльність клубу молодого літератора «Обрій» в м. Донецьку в 60-х рр. ХХ ст.] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2007. – № 2. –

С. 237–241.

***144. Те саме** // Де сила і тиск – там опір повсякчас... : Стусове коло : спогади А. Гарматюка та його друзів. – Вінниця, 2007. – С. 29–33.

145. Чи болить нам Довженків біль? : [проблеми навчання в ВНЗ державною мовою] Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2007. – 12 лип. (№ 26). – С. 2.

146. Про Максима Гаптара : [поета з Орловця Городищ. р-ну] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2008. – № 2. – С. 171–175.

147. Життєвий вектор на добро, або Слово од Вільного Птаха : [про кн. Г. Дігтяренка «Парост : родовід. Філософія життя і творчості»] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2008. – № 1. – С. 269–272.

148. А караван іде... : «патріотам», які нападають на Президента / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2009. – 15 січ. (№ 2). – С. 1.

149. Те саме // Дончик В. Доля української літератури – доля України : монологі й полілогі. – Київ, 2011. – С. 616–617.

150. Живімо для України : із щоденника / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2009. – № 1. – С. 217–233.

151. Крила щедрої душі : [про укр. письменника Григорія Храпача] / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2009. – 2 лип. (№ 24). – С. 2.

152. Орати час-пора : зі щоденника / Василь Захарченко // Літ. Україна. – 2009. – 4 черв. (№ 21). – С. 1, 8 ; 18 черв. (№ 22). – С. 3.

153. Прийшов розбудити : Вадимові Пепі – 75 : [укр. письменник, публіцист] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2010. – № 2. – С. 104–107.

154. Література, яка рятує душу : [про літ. денники Петра Сороки] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2010. – № 1. – С. 3–6.

155. Сейсмограф болю : [бесіда з Василем Захарченком про знайомство з Василем Стусом та його вплив на формування світогляду письменника] / розмову провів Владислав Кирей // Молодь Черкащини. – 2010. – 8 груд. (№ 51). – С. 10.

156. Дорогою совісті : зі щоденника «У магнієвому спаласі» / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2011. – № 1. – С. 11–27.

157. Сага роду і народу : [повість В. Кузьменко-Волошиної «Розімкнуте коло»] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2011. – № 3. – С. 239–242.

158. «У Стуса я навчився активного патріотизму» : [бесіда з письменником Василем Захарченком / записав Владислав Кирей] // Уряд. кур'єр. – 2011. – 6 січ. (№ 1). – С. 7 : фото.

159. «Я почуваю себе вдома скрізь, аби тільки в Україні» : [бесіда з письменником Василем Захарченком / спілкувалася Катерина Кривопишина] // Черкас. край. – 2011. – 14 січ. (№ 3). – С. 5.

160. Гріх сьогодні мовчати! : (Зі щоденника болю) : [уривки] / Василь Захарченко // Слово Просвіти. – 2012. – 19–25 квіт. (№ 16). – С. 7.

161. Магнієвий спалах / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2012. – № 2, кн. 1. – С. 180–184.

162. Моцартіана ; Російській не бути державною! Молитва за українську мову ; Учителько моя!.. ; Учити патріотизму з нуля ; Хохол українського походження ; Схохлився ; Ми – однолюби? Він має прийти! : [публіцистика] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2012. – № 2, кн. 1. – С. 175–180.

163. Письменники йдуть. А що з їхніми архівами? : [матеріали вечора пам'яті, присвяч. письменнику Григорію Білоусу, 1940–2011 : виступи] / підгот. Лариса Соколовська // Черкас. край. – 2013. – 3 січ. (№ 1/2). – С. 4. – Авт.: Василь Захарченко та ін.

164. Як можновладний : із щоденника : [про Т. Шевченка] / Василь Захарченко // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2013. – № 2. – С. 30–45.

165. Тримаймося нації : зі щоденника / Василь Захарченко // Слово Просвіти. – 2014. – 27 листоп.–3 груд. (№ 47). – С. 9–10.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ВАСИЛЯ ЗАХАРЧЕНКА

166. Про присудження Державних премій України імені Т. Г. Шевченка 1995 року : указ Президента України від 7 берез. 1995 р. : [Захарченку Василеві Івановичу, письменникові – за роман «Прибутні люди»] // Літ. Україна. – 1995. – 9 берез. (№ 9). – С. 1.

167. Про відзначення державними нагородами України з нагоди 14-ї річниці незалежності України : указ Президента України від 23 серп. 2005 р. № 1193 [звання «Заслужений працівник культури України» присвоєно Захарченку Василю Івановичу – письменникові, м. Черкаси] // Уряд. кур'єр. – 2005. – 2 верес. (№ 165). – С. 12.

168. Лауреат премії імені Андрія Головка [1989 р.] : [В. Захарченко – за роман «Клекіт старого лелеки»] // Літ. Україна. – 1989. – 30 листоп. (№ 48). – С. 2.

169. Лауреат літературної премії імені Юрія Яновського [1991 р.] : [В. Захарченко – за новелу «Шістнадцять георгіївських кавалерів» та новелістичні публікації останніх років] // Літ. Україна. – 1991. – 17 жовт. (№ 42). – С. 3.

170. Премія імені Олекси Гірника : [2005 р.] : [лауреат премії – Василь Захарченко, письменник] // Літ. Україна. – 2006. – 19 січ. (№ 2). – С. 2.

171. Лауреати премії імені Дмитра Нитченка – 2009 : [Василь Захарченко, письменник (м. Черкаси)] // Культура і життя. – 2009. – 18 лют. (№ 7). – С. 3.

* * *

172. Воєводченко, Б. Українець [Захарченко В. І.] : нарис / Борис Воєводченко // Реабілітовані історією. Черкаська область : у 8 кн. – Сміла, 2006. – Кн. 1. – С. 547–550. – Бібліогр.: с. 550.

173. Гончар, О. [Лист до В. Захарченка від 26.06.1993 р.] / Олесь Гончар // Дзвін. – 2005. – № 10. – С. 53–54. – Подано у ст. : Захарченко В. У магнієвому спаласі : щоденник? щомісячник? щорічник?

***174. Гончаров, Н.** Поющие пласты / Н. Гончаров. – Донецк : Донбасс, 1966. – 248 с.

175. Дробний, І. Різдвяна зоря письменника : [Василя Захарченка] / Іван Дробний // Дробний І. Хата з лободи : автобіогр. повість, літ. портрети краян. – Черкаси, 2003. – С. 514–519.

176. Те саме // Златокрай. – 1996. – 11 січ. (№ 3). – С. 3.

177. Пепа, В. Скарби душі на видноті : [життєвий та творчий шлях Василя Захарченка] / Вадим Пепа // Слово Просвіти. – 2016. – 18–24 лют. (№ 7). – С. 9.

***178. Пустовіт, Т.** Василь Захарченко. Із когорти шістдесятників

/ Тарас Пустовіт // Рідний край : наук. публіц. художньо-літ. альманах. – Полтава, 2008. – № 1. – С. 157–167. – Бібліогр. в кінці ст.

179. Слабошпицький, М. На запити нашого дня : штрихи до портрета Василя Захарченка / Михайло Слабошпицький // Дивослово. – 2003. – № 6. – С. 17–19.

180. Сорока, М. Василь Захарченко / Микола Сорока // Пам'ять століть. – 1997. – № 2. – С. 37–39.

Спогади про студентські роки, роздуми про українську журналістику та особисті творчі плани.

Біографія

181. Автобіографія / Василь Захарченко // Поліщук В. Василь Захарченко : штрихи до творчого портрета. – Черкаси, 1997. – С. 50–55.

Добірка нижче поданих статей розповідає про суд над письменником за його переконання, висловлені в статті «Майте мужність, Ветеране!».

182. Коваль, В. «Я ніколи не належав ні до яких ворожих груп...» : «Персональна справа» Василя Захарченка / В. Коваль // Дніпро. – 1991. – № 9. – С. 162–172.

Спогади автора про те, як виключали Василя Захарченка зі Спілки письменників.

Наводиться стенограма засідання.

183. Те саме // Коваль В. К. Серце моє в колючому дроті : есе, спогади, документи. – Київ, 2005. – С. 552–572.

184. Драч, І. На захист Василя Захарченка / Іван Драч // Черкаси. – 1995. – 9 черв. (№ 24). – С. 3.

185. Те саме // Вісті з України. – 1995. – 25–31 трав. (№ 18/19). – С. 1.

186. Жикол, А. Молох повертається? / А. Жикол // Київ. – 1995. – № 7/8. – С. 5–7.

187. Носань, С. Невже : «Раби, підніжки, грязь Москви...»? : відкритий лист керівникам міста й області, всім громадянам Шевченкового краю : [відгук на судовий процес над письменником В. Захарченком] / Сергій Носань // Літ. Україна. – 1995. – 13 квіт. (№ 13). – С. 1.

188. Те саме // Черкаси. – 1995. – 7 квіт. (№ 15). – С. 2.

189. Носань, С. «Злочинаючих спина... І братолюбіє пошли» : [суд над письменником В. Захарченком] / Сергій Носань // Черкаси. – 1995. – 26 трав. (№ 22). – С. 2, 7.

190. «Мене судила комуно-фашистська система» : [розмова з письменником Василем Захарченком / бесіду вів С. Носань] // Черкас. кур'єр. – 1996. – 19 квіт. – С. 3.

191. Як у мені вбивали українця : уривки з книги «Білі вечори» / Василь Захарченко // Черкаси. – 1995. – 7 лип. (№ 28). – С. 8 ; 21 лип. (№ 30). – С. 8 ; 4 серп. (№ 32). – С. 8 ; 18 серп. (№ 34). – С. 8.

192. Стенограма першого організаційного пленуму правління Спілки письменників України, 21 трав. 1971 р. // Літ. Україна. – 1993. – 14 жовт. (№ 41). – С. 3.

У «P.S» до стенограми читаємо : «новообране керівництво» відкрило широку дорогу новим репресіям у письменницькій організації. Президія, тепер уже очолювана «новим головою» [Ю. Смоличем], один за одним почала виключати з Спілки й віддавати на розправу – Івана Дзюбу, Віктора Іванисенка, Василя Захарченка, Олесь Бердника, Григорія Кочура, Миколу Лукаша, Бориса Чичибабіна...».

193. Захарченко Василь Іванович : [засуджений 27.07.1973 р. Черкас. обл. судом. Реабілітований 09.10.1991 р. прокурором Черкас. обл.] // Реабілітовані історією. Черкаська область : в 8 кн. – Черкаси, 2002. – Кн. 2. – С. 109.

194. Носань, С. Василеві Захарченку – 50 / Сергій Носань // Літ. Україна. – 1986. – 16 січ. (№ 3). – С. 5.

195. 60 років з дня народження письменника В. Захарченка // Календар пам'ятних дат Черкащини на 1996 рік / уклад. Л. Т. Демченко. – Черкаси, 1996. – С. 12–15. – Бібліогр.: с. 14–15.

196. Шапошник, М. Василеві Захарченку – 60 / Микола Шапошник // Літ. Україна. – 1996. – 18 січ. (№ 3). – С. 3.

197. Те саме // Місто. – 1996. – 12 січ. (№ 2). – С. 2.

198. 65 років з дня народження письменника В. І. Захарченка // Календар пам'ятних дат Черкащини на 2001 рік / уклад. Л. Т. Демченко. – Черкаси, 2001. – С. 11–13. – Бібліогр.: с. 12–13.

199. 70 років з дня народження письменника В. І. Захарченка // Календар пам'ятних дат Черкащини на 2006 рік / уклад. Л. Т. Демченко. – Черкаси, 2005. – С. 21–25. – Бібліогр.: с. 24–25.

200. Панченко, Н. «У 70 років людині треба встигати робити добро» / Наталя Панченко // Нова Доба. – 2006. – 12 січ. (№ 3/4). – С. 2.

201. 75 років від дня народження письменника В. І. Захарченка // Календар пам'ятних дат Черкащини на 2011 рік / уклад. Л. Т. Демченко, Л. Д. Дядик, А. В. Малько, Т. В. Долгушина. – Черкаси, 2010. – С. 36–40.

202. Береза, С. Торкнутися струн людського серця : (із нагоди 80-річчя від дня народж. Василя Захарченка) / Світлана Береза // Вісн. Городищини. – 2016. – 22 січ. (№ 4). – С. 6.

203. Яковчук, Г. Служіння правді – над усе : [до 80-річчя Василя Захарченка] / Ганна Яковчук // Черкас. край. – 2016. – 13 січ. (№ 3). – С. 8.

204. Агєсва, В. П. Захарченко Василь Іванович / В. П. Агєсва // Українська Літературна Енциклопедія : в 5 т. / ред. кол. : І. О. Дзєверін (відп. ред.) та ін. – Київ, 1990. – Т. 2 : Д–К. – С. 249.

205. Василь Захарченко : [біогр. довідка] // Поліщук В. Гілочка : посіб.-хрестоматія. – Черкаси, 2002. – С. 109–110.

206. Василь Захарченко : [біогр. довідка] // Криничка : антол. творів письменників Черкащини для дітей та юнацтва : у 2 т. / [авт.-упоряд. В. Коваленко]. – Черкаси, 2009. – Т. 1. – С. 358–359.

207. Захарченко Василь Іванович : [біогр. довідка] // Рух опору в Україні, 1960–1990 : енциклопед. довід. / голов. ред. О. Зінкевич. – Вид. 2-ге, доповн. – Київ, 2012. – С. 272–273. – Бібліогр.: с. 23.

208. Захарченко Василь Іванович // Шевченківські лауреати, 1962–2012 : енциклопед. довід. / авт.-упоряд. М. Г. Лабінський. – Київ, 2012. – С. 241–242 : портр.

209. Поліщук, В. Т. Захарченко Василь Іванович / В. Т. Поліщук // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2010. – Т. 10 : 3–Зор. – С. 380.

210. Поліщук, В. Т. Захарченко Василь Іванович : [біогр. довідка] // Поліщук В. Т. Література рідного краю : (літ. Черкащина) / Поліщук В. Т., Поліщук М. Г. – Черкаси, 2013. – С. 472.

211. Захарченко Василь Іванович [Електронний ресурс] : біогр. довідка // Вікіпедія : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 16.05.2016). – Назва з екрана.

212. Пустовіт, Т. Василь Захарченко – із когорти шістдесятників [Електронний ресурс] / Тарас Пустовіт // Полтав. вісник. – 2016. – 16 трав. (№ 19). – С. 3. – Відомості доступні також з Інтернету: www.visnyk.poltava.ua/articles/1357820248/.

Творчість

213. Кривопишина, К. Проблематика новелістики Василя Захарченка 1960-х років ХХ століття / Катерина Кривопишина // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 80–84. – Бібліогр.: с. 84.

214. Месевря, О. І. У «Магнієвому спаласі» творчості В. І. Захарченка / Ольга Месевря // Письменники-шістдесятники з Черкащини : 70-річчю письменника Василя Захарченка присвяч. : зб. пр. міжвузів. наук.-практ. конф., 22 берез. 2006 р. – [Черкаси], 2006. – С. 51–55. – Бібліогр.: с. 55.

215. Те саме // Пед. вісн. – 2007. – № 3. – С. 83–85.

216. Піскун, О. Проблеми психології творчої особистості, творчості : (на матеріалі «Щоденника» Василя Захарченка) / Ольга Піскун // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 208. – С. 28–38. – Бібліогр.: с. 38.

217. Поліщук, В. Василь Захарченко : штрихи до творчого портрета / Володимир Поліщук. – Черкаси : Сіяч, 1997. – 55 с.

218. Те саме // Поліщук В. Вибране : в 2 т. – Черкаси, 2013. – Т. 2 : Розстріляні таланти (Репресовані письменники Черкащини). – С. 404–[415].

У книзі вперше реалізується спроба цілісного аналізу творчості письменника, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка.

219. Поліщук, В. Василь Захарченко – публіцист / Володимир Поліщук // Захарченко В. На камені рідного слова : публіцистика. – Черкаси, 2006. – С. 319–321.

220. Поліщук, В. Голос минулого : [з приводу «роздумів над прочитаним» Бориса Педченка про творчість Василя Захарченка] / Володимир Поліщук // Земля Черкаська. – 2010. – 11 листоп. (№ 46). – С. 5.

221. Поліщук, В. Позиція й опозиційність митця : Василь Захарченко : (штрих до творчого портрета) / Володимир Поліщук // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 1996. – № 3. – С. 66–69.

222. Те саме // Поліщук В. Т. Під прапором неба : літ.-критичні статті, нариси. – Черкаси, 2000. – С. 15–22.

223. Слабошпицький, М. Без цього він просто не уявляється : про Василя Захарченка і його книги / Михайло Слабошпицький // Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2003. – № 2. – С. 140–142.

224. Слабошпицький, М. «Пий воду з криниці своєї...» : Василь Захарченко і його проза / Михайло Слабошпицький // Літ. Україна. – 2005. – 23 черв. (№ 24). – С. 1, 7 ; 30 черв. (№ 25). – С. 7.

225. **Те саме** // Захарченко В. Кризь срібний іній : романи, оповідання. – Черкаси, 2005. – С. 5–16.

Відгуки та рецензії на окремі твори

226. **Волинець, Ю.** Слово письменника-публіциста / Юлія Волинець // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. пр. / ЧНУ ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2007. – Вип. 6. – С. 121–124. – Рец. на кн. : Захарченко В. На камені рідного слова / Василь Захарченко. – Черкаси, 2006. – 323 с.

227. **Дашківський, М.** Торкнутися струн людського серця / М. Дашківський // Черкас. правда. – 1986. – 8 черв. (№ 131. – С. 1. – Рец. на кн. : Захарченко В. Лозові кошики : роман, оповідання. – Київ : Рад. письменник, 1986. – 368 с. : іл.

228. **Дзюба, І.** Визріває слово правди / Іван Дзюба // Київ. – 1987. – № 3. – С. 122–125.

Автор характеризує творчість В. Захарченка 80-х років. Детально аналізує збірки автора, в яких окреслюються пошуки власного стилю письменника, ряснота спостережень і самотність душевного досвіду.

229. **Дробний, І.** «Хліба нам, хліба, звірюки!» / Іван Дробний // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2004. – № 1. – С. 269–276. – Рец. на кн. : Захарченко В. Довгі присмерки : роман / Василь Захарченко. – Київ : Акцент, 2002. – 543 с.

230. **Кавун, Л.** Новела Василя Захарченка «По обидва краї ряду» : інтертекстуальний і семіотичний аспекти / Лідія Кавун // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 73–76. – Бібліогр.: с. 76.

231. **Калиновська, Т.** Грім, що пробуджує тишу : [презентація кн. «У магнієвому спаласі» В. Захарченка] / Тетяна Калиновська // Земля Черкаська. – 2010. – 1 січ. (№ 4). – С. 4.

232. **Кіяшко, І.** «У дорогу, в до-ро-гу!...» : (спроба інтерпретації новели Василя Захарченка «Нічні поїзди») / Ірина Кіяшко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 115–116. – Бібліогр.: с. 116.

233. **Коваленко, В.** «Від точки до крапки» : (психологія творчості укр. «бекетного» в романі В. Захарченка «Холодний профіль камеї») / Валентина Коваленко // Письменники–шістдесятники з Черкащини : 70-річчю письменника Василя Захарченка присвяч. : зб. пр. міжвузів. наук.-практ. конф., 22 берез. 2006 р. – [Черкаси], 2006. – С. 42–50. – Бібліогр.: с. 50.

234. Те саме // Коваленко В. До щирця поетичного слова : психологія письменницької праці, психоаналіт. інтерпретації худож. текстів. – Черкаси, 2012. – С. 203–212.

235. Коваленко, В. «...Ми могли б до-обре жити з тобою...», або Про чоловічий сором, утечу та серпневу падучу зірку : (розмисли над новелами Василя Захарченка) / Валентина Коваленко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 208. – С. 146–149. – Бібліогр.: с. 149.

236. Те саме // Коваленко В. До щирця поетичного слова : психологія письменницької праці, психоаналіт. інтерпретації худож. текстів. – Черкаси, 2012. – С. 304–308.

237. Конончук, Т. Поетика трагічного в романі Василя Захарченка «Прибутні люди» / Тетяна Конончук // Письменники–шістдесятники з Черкащини : 70-річчю письменника Василя Захарченка присвяч. : зб. пр. міжвузів. наук.-практ. конф., 22 берез. 2006 р. – [Черкаси], 2006. – С. 33–41. – Бібліогр.: с. 41.

238. Логвиненко, О. «За всіх наших виживемо» / Олена Логвиненко // Березіль. – 2003. – № 9/10. – С. 177–180. – Рец. на кн.: Захарченко В. Довгі присмерки : роман / Василь Захарченко. – Київ : Акцент, 2002. – 543 с.

239. Ломазова, К. Характери чи замальовки? / Кіра Ломазова // Київ. – 1987. – № 3. – С. 120 – 121. – Рец. на кн.: Захарченко В. Лозові кошики : роман, оповідання / Василь Захарченко. – Київ : Рад. письменник, 1986. – 368 с. : іл.

***240. Лот, П.** Критерій сльози / П. Лот // Сова. – 2000. – № 3/4. – С. 67–69. – Рец. на кн.: Захарченко В. Дім під ясенами : повісті, оповідання, новели. – Київ : Укр. письменник, 1999. – 217 с.

241. Мельник, Ю. «Коли в домі, в сім'ї живуть душа в душу, тоді й лад у всьому» : (спроба інтерпретації новели Василя Захарченка «Лад») / Юлія Мельник // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 118–119. – Бібліогр.: с. 119.

242. Мороз, А. «А на хахла не згоджуйся...» : інтерпретація новели Василя Захарченка / Альона Мороз // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2011. – Вип. 198. – С. 116–118. – Бібліогр.: с. 118.

243. Мушкетик, Ю. Знаковий документ епохи : [роман «Довгі присмерки» Василя Захарченка] / Юрій Мушкетик // Літ. Україна. – 2003. – 9 січ. (№ 1/2). – С. 6.

244. Негода, М. З народних глибин / Микола Негода // Молодь Черкащини. – 1986. – 22 берез. (№ 35). – С. 3. – Рец. на кн. : Захарченко В. Лозові кошики : роман, оповідання. – Київ : Рад. письменник, 1986. – 368 с. : іл.

245. Поліщук, В. Печерний голос : [відгук на ст. Бориса Педченка щодо щоден. записів «На відстані зойку» В. Захарченка] / Володимир Поліщук // Холод. Яр : часопис. – Черкаси, 2010. – № 2. – С. 305–312.

246. Поліщук, В. Роман про за давнений смуток : («Прибутні люди» Василя Захарченка) / Володимир Поліщук // Черкаси. – 1995. – 3 берез. (№ 10). – С. 8.

247. П'янов, В. Між добром і злом : [роман В. Захарченка «Прибутні люди»] / Володимир П'янов // Літ. Україна. – 1995. – 2 берез. (№ 8). – С. 4.

***248. Слабошпицький, М. Ф.** Василь Захарченко. Лозовые корзинки (Лозові кошики) / М. Ф. Слабошпицький, А. Я. Шевченко // Украинская литература сегодня. – Киев, 1987. – С. 19–21.

249. Сорока, П. Магнієвий спалах слова / Петро Сорока // Літ. Україна. – 2008. – 28 серп. (№ 33). – С. 4. – Рец. на кн. : Захарченко В. На відстані зойку : оповідання, щоденник. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2007. – 512 с.

250. Сорока, П. Таке багате і щедре поліття / Петро Сорока // Літ. Україна. – 2013. – 15 серп. (№ 31). – С. 6 : іл. – Рец. на кн. : Захарченко В. Таке поліття : новели, записане щодення. – Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2012. – 193 с.

251. Сорока, П. Жбан, розкручений назад : [про щоденник Василя Захарченка «Уперте щодення»] / Петро Сорока // Слово Просвіти. – 2016. – 11–17 лют. (№ 6). – С. 10.

252. Трохименко, В. Нелегко бути дзвонарем-дозорцем... : (про роман В. Захарченка «Довгі присмерки») / Василь Трохименко // Літ. Україна. – 2002. – 5 груд. (№ 44). – С. 6.

253. Трохименко, В. Роман Василя Захарченка «Довгі присмерки» побачив світ аж через 13 років / Василь Трохименко // Нова Доба. – 2002. – 21 листоп. (№ 92). – С. 6.

254. Шляхова, В. Мовоцентризм публіцистики Василя Захарченка : (за матеріалами кн. «На камені рідного слова») / Валентина Шляхова // Українознавство. – 2010. – № 1. – С. 123–127. – Бібліогр.: с. 126.

Методичні матеріали на допомогу вчителю

255. Кривопишина, К. Художнє осмислення війни у прозі Василя Захарченка : (урок за оповіданням «Чорна піхота») / Катерина Кривопишина // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2013. – Вип. 25 (278). – С. 119–126. – Бібліогр.: с. 125–126.

256. Те саме // Дивослово. – 2013. – № 10. – С. 23–27. – Бібліогр.: с. 27.

257. Москальчук, В. М. Неопалима купина української душі : урок-бесіда за романом «Прибутні люди» лауреата Шевченківської премії В. Захарченка : 11 кл. / В. М. Москальчук // Укр. мова і літ. в середн. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 1999. – № 1. – С. 115–123.

258. Москальчук, В. М. Урок-панорама за творчістю Василя Захарченка / Валентина Москальчук // Письменники–шістдесятники з Черкащини : 70-річчю письменника Василя Захарченка присвяч. : зб. пр. міжвузів. наук.-практ. конф., 22 берез. 2006 р. – [Черкаси], 2006. – С. 56–69.

259. Хавронич, С. М. Василь Захарченко. Оповідання «Ванюша» : розробка уроку літератури рідного краю : 7 кл. / С. М. Хавронич // Пед. вісник. – 2016. – № 1. – С. 71–73.

Бібліографічні джерела

260. «Усією творчістю я проповідував добро» : Василь Захарченко : біобібліогр. покажч. / Черкас. обл. універс. наук. б-ка імені Тараса Шевченка ; уклад. Н. В. Адешелідзе. – Черкаси, 2001. – 16 с.

Алфавітний покажчик назв окремих видань творів Василя Захарченка

Брат милосердний (Київ, 1990)
Велика Ведмедиця (Дніпропетровськ, 1988)
Великі лови (Київ, 2002)
Дзвінок на світанні (Дніпропетровськ, 1981)
Дім під ясенами (Київ, 1999)
Довгі присмерки (Київ, 2002)
Клекіт старого лелеки (Київ, 1989)
Крізь срібний іній (Черкаси, 2005)
Лозові кошики (Київ, 1986)
Мобілізовані (Київ, 1995)
На відстані зойку (Черкаси, 2007)
На камені рідного слова (Черкаси, 2006)
Нічні поїзди (Черкаси, 2003)
Очима до голубих віконниць (Тернопіль, 1998)
«Пий воду з криниці твоєї...» (Київ, 2004)
Прибутні люди (Київ, 2004; Київ, 2007)
Співучий корінь (Донецьк, 1964)
Стежка (Київ, 1968)
Таке поліття (Черкаси, 2012)
Трамвай о шостій вечора (Київ, 1966)
У магнієвому спаласі (Черкаси, 2009)
Уперте щодення (Черкаси, 2015)
У п'ятницю після обід (Київ, 1982)

Іменний покажчик

До покажчика включено прізвища авторів, укладачів, редакторів, художників, а також осіб, яким присвячено матеріали. Номери, що відносяться до прізвищ осіб, котрим присвячено матеріали, наведено у дужках

- Агеєва В. П. 204
Адешелідзе Н. В. 260
(уклад.)
Бердник О. (192)
Береза С. 202
Бессарабов О. В. 5 (худож.)
Білоус Г. П. 18, 19, 20 (ред.),
22, (127), (163)
Бондар В. 121 (упоряд.)
Вінграновський М. (95)
Воеводченко Б. 172
Волинець Ю. 226
Гаптар М. (146)
Гарматюк А. (144)
Гончар О. 173
Гончаров Н. 174
Городиський В. М. 4 (худож.)
Дашківський М. 227
Демченко Л. Т. 195, 198, 199,
201 (уклад.)
Дзевєрін І. О. 204 (відп. ред.)
Дзюба І. (192), 228
Діхтяренко Г. (147)
Довженко О. (145)
Долгушина Т. В. 201
Дончик В. 149
Драч І. 184, 185
Дрибас Т. 97
Дробний І. 175, 229
Дядик Л. Д. 201
Євич В. (135)
Жикол А. 186
Засенко П. П. 112 (упоряд.,
передмова)
Зеленько О. (128), (142)
Зінкевич О. 207 (голов. ред.)
Іванисенко В. (192)
Інгульський П. 85
Кавун Л. 230
Калиновська Т. 234
Кирей В. 155, 158
Кіяшко І. 232
Коваленко В. (106), 206 (авт.-
упоряд.), 233–236
Коваль В. 182, 183
Конончук Т. 237
Кочур Г. (192)
Кривопишина К. 159, 213, 255,
256
Кузьменко В. 90
Кузьменко-Волошина В. (157)
Кулик І. О. (123)
Лабінський М. Г. 208 (авт.-
упоряд.)
Лавріненко І. (136)

Линовицький М. (137)
Логвиненко О. 238
Ломазова К. 239
Лот П. 240
Лукаш М. (192)
Малько А. В. 201
Мельник Ю. 241
Месевря О. 214, 215
Мороз А. 242
Мороз О. (131)
Москальчук В. М. 257, 258
Музиченко А. А. 7 (худож.)
Мушкетик Ю. 243
Надточій О. 108
Негода М. (130), 244
Носань С. 90, (91), (96),
(101), (102), 103, (104),
187–190, 194
Орач (Комар) О. Ю. 89
(упоряд.)
Павлюк В. 119
Панченко Н. 200
Пащенко В. 87
Педченко Б. (220), (245)
Пепа В. (141), (153), 177
Піскун О. 216
Поліщук В. 205, 209, 210,
217–222, 245, 246
Поліщук М. П. 210
Пустовіт Т. 178, 212
П'янов В. 247
Симоненко В. (94), (111),
112
Слабошпицький М. 21
(передмова), 179, 223, 224,
225, 247
Смолич Ю. (192)
Соколовська Л. 163
Сорока М. 180
Сорока П. (154), 249–251
Стратілат М. 112 (худож.)
Стус В. (88), (92), (95),
(144), (155), (158)
Суммар А. С. 6 (худож.)
Теліженко М. (126)
Томенко М. Д. 112 (упоряд.)
Трохименко В. 252, 253
Тютюнник Г. (86)
Тютюнники (брати) (114),
(115)
Хавронич С. М. 259
Храпач Г. (139), (151)
Черненко О. 114, 115
Чичибабін Б. (192)
Шапошник М. 196, 197
Шевченко А. Я. 248
Шевченко Т. (90), (99), (164)
Шляхова В. 254
Яворівський В. (95)
Яковчук Г. 203

Список переглянутих і розписаних джерел

Березіль
Вечірні Черкаси
Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки
Вісті з України
Вітчизна
Дзвін
Дивослово
Дніпро
Донбасс
Жовтень
Земля Черкаська
Златокрай
Зміна
Київ
Кримська світлиця
Культура і життя
Літературна Україна
Місто
Молодь Черкащини
Нова Доба
Пам'ять століть
Педагогічний вісник
Село і люди
Слово Просвіти
Сова
Україна
Українознавство
Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах
Українське слово
Урок української
Урядовий кур'єр
Холодний Яр: часопис

Хортиця
Черкаси
Черкаська правда
Черкаський край
Черкаський кур'єр

Зміст

Від упорядників.....	3
Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...».....	5
Діячі культури та літератури про Василя Захарченка та його твори.....	21
«Я б ніколи не змінив свою долю...» : життєва позиція письменника.....	25
Твори Василя Захарченка.....	27
окремі видання.....	27
публікації в періодичних виданнях та збірниках.....	29
публіцистичні та літературно-критичні нариси. Бесіди, інтерв'ю.....	33
Література про Василя Захарченка.....	40
біографія.....	42
творчість.....	45
відгуки та рецензії на окремі твори.....	46
методичні матеріали на допомогу вчителю.....	48
бібліографічні джерела.....	49
Алфавітний покажчик назв окремих видань творів Василя Захарченка.....	50
Іменний покажчик.....	51
Список переглянутих і розписаних періодичних видань.....	53
Зміст.....	55

Бібліографічне видання

Служіння правді – над усе:
ВАСИЛЬ ЗАХАРЧЕНКО

Біобібліографічний покажчик

Упорядники: **Демченко** Людмила Тимофіївна
Адешелідзе Надія Володимирівна

Відповідальна за випуск Л. П. Капкаєва
Редактор В. К. Величко

Комп'ютерний набір Л. Я. Радиш

Підписано до друку 6.07.2016. Тираж 35 пр.